

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Lina Mažeikienė

Edukologijos magistrantūros studentė

**SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ INTEGRACIJOS BENDROJO
LAVINIMO MOKYKLOSE VALDYMO EFEKTYVUMAS**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė
doc.dr. Aušrinė Gumuliauskienė

Šiauliai, 2011

Darbas originalus ..... Lina Mažeikienė
(studento parašas)

Turinys

MAGISTRO DARBO SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
DARBE NAUDOJAMŲ SĄVOKŲ APIBŪDINIMAS	9
1. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ VAIKŲ INTEGRACIJOS PROCESO SAMPRATA	10
1.1. Integracijos apibrėžimas, veiksniai, tipai	10
1.2. Specialiųjų poreikių turinčių vaikų teises reglamentuojančių dokumentų apžvalga	11
1.3. Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo galimybės	15
1.4. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos efektyvumas	19
1.5. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos vadybinis aspektas	21
2. VADOVAVIMO STRATEGIJŲ VAIDMUO MOKYKLOS VEIKLOS PROCESŲ KOKYBEI	23
2.1. Vadovavimo strategijos	23
2.2. Vadovavimas mokyklai: efektyvumas ir jo optimizavimo kryptys	26
2.3. Kokybiniai procesai mokykloje	28
3. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ INTEGRACIJOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE EFEKTYVUMO EMPIRINIŲ TYRIMŲ REZULTATŲ ANALIZĖ	31
3.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristika	31
3.2. Tyrimo duomenų analizė. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso valdymo efektyvumo būklės ypatumai	34
IŠVADOS	49
REKOMENDACIJOS	50
LITERATŪRA	51
PRIEDAI	55

MAGISTRO DARBO SANTRAUKA

Magistro darbo tema – „SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ INTEGRACIJOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE VALDYMO EFEKTYVUMAS“. Darbe atlikta specialiųjų poreikių mokinių integracijos sampratos ir integracijos valdymo proceso analizė.

Iškelta hipotezė- specialiosios pedagoginės pagalbos heterogeninėse grupėse teikimą bei integracijos efektyvumą lemia specialiųjų poreikių identifikavimas, ugdymo proceso orientavimas į minėtos grupės vaikų poreikių tenkinimo nuolatinį tobulinimą, nuolatinė ugdymo proceso stebėseną ir vertinimas, integracijos proceso valdymo ypatumai.

Anketinės apklausos metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - nustatyti specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso bendrojo lavinimo mokyklose valdymo efektyvumo būklę. Atlikta statistinė (vidurkių, χ^2 testo) duomenų analizė.

Tyrimo dalyvavo 24 mokyklų vadovai ir 126 bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai.

Empirinėje dalyje nagrinėjamas specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas ugdomojoje veikloje, integracijos problemos ir efektyvumo prielaidos.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

1. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose efektyvumą įtakoja daugelis veiksnių: vadovavimas šio proceso organizavimui, specialistų bendradarbiavimas, tinkama ir nuolatinė integracijos būklės vertinimo sistema, parama pedagogams ir mokiniams, finansavimas, tėvų dalyvavimas, mokymo programų pritaikymas, ugdymo proceso organizavimo kokybė ir kt.
2. Atliktas vadovų ir pedagogų integracijos proceso būklės vertinimas išryškino, kad geriausiai integracijos efektyvumą nusako specialistų (logopedų, spec. pedagogų ir kt.) darbas, ugdymo turinio diferencijavimas, pakankamas specialistų kiekis mokykloje bei nuolatinio specialiojo ugdymo būklės vertinimas
3. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso valdymas nepakankamai efektyvus: per mažai dėmesio skiriama specialiųjų poreikių mokinių integravimo kokybės analizei, dėl to neaiški tobulinimo strategija; mokyklos bendruomenė menkai bendradarbiauja su specialiųjų poreikių mokinių tėvais.

Esminiai žodžiai: specialiųjų poreikių mokiniai, specialiojo ugdymo komisija, integracija, efektyvumas.

SUMMARY

Master's thesis – „THE INTEGRATION MANAGEMENT EFFICIENCY OF SPECIAL NEEDS SCHOOLCHILDREN AT SECONDARY EDUCATION SCHOOLS“. The concept of integration management process analysis of schoolchildren with special needs is carried out in the thesis.

Hypothesis – specific educational support at heterogeneous groups and the integration efficiency leads to the identification of the special needs, the education process orientation to the group of children meeting the needs of continuous improvement, constant monitoring of the educational process and evaluation of integrated process control features.

Questionnaire survey method was conducted with the objective - the integration process management efficiency of the special needs schoolchildren at secondary education schools. The statistical (mean, χ^2 test) data analysis was researched.

The study included 24 school principals and 126 teachers of secondary schools. In the empirical part the special educational needs of educational activities, integration issues and performance assumptions are researched.

The main empirical findings:

1. The integration efficiency of schoolchildren with special needs affects many factors: the direction to the organization of this process, professional collaboration, adequate and continuous integration of the state assessment system, support for teachers and students, funding, parental involvement, curriculum adaptation, quality of educational process organization and others.
2. Completed principals and teachers' guides and assessment of the state of the integration process has highlighted that best describes the effectiveness of the integration of specialists (speech therapists, special teachers and others) working activities, curriculum differentiation, sufficient amount of professional education and ongoing assessment of the state of special education.
3. The integration management process of schoolchildren with special needs is inadequate: too little emphasis in the quality of the analysis on integrating schoolchildren with special needs due to this there is uncertain development strategy, the school community has a lack of cooperation with schoolchildren with special needs parents.

Key words: special needs schoolchildren, special education committee, integration, efficiency

ĮVADAS

Vienas iš visuomenės kokybės rodiklių yra jos rūpinimasis savo labiausiai pažeidžiama dalimi – fizinės ar psichinės raidos ypatumų turinčiais asmenis. Įvairiose Europos Sąjungos valstybėse dauguma specialiųjų poreikių vaikų integruojami į pagrindines mokyklas, teikiant mokytojams paramą, atitinkamai apmokant personalą, teikiant mokomąją medžiagą ir įrangą (Pagrindiniai Europos sąjungos švietimo duomenys 97, 1999). Lietuva, atsižvelgdama JTO ir ES politines nuostatas, skatinančias valstybes keisti požiūrį į neįgaliuosius integruojant juos į visuomenę ir suteikiant lygias galimybes, performuluoja švietimo prioritetus. Pastaruoju metu neįgalus vaikas turi lygias teises su sveikais vaikais, tačiau, pasak Labinienės ir Aidukienės (2003), nors ir suteikiama ugdymosi formos, institucijos pasirinkimo laisvė, kol kas išlieka nepakankama ugdymo kokybė, švietimo įstaigų aplinka nėra palanki mokymuisi nei fizine, nei psichologine prasme, švietimo finansavimo modeliai kol kas negarantuoja specialiojo ugdymo paslaugų kokybės.

Aktualumas. Pastaraisiais metais gausėja specialiųjų poreikių mokinių bendrojo lavinimo mokyklose. Per pastaruosius ketverius metus (Statistikos departamentas, 2009) integruotai ugdomų specialiųjų poreikių turinčių mokinių dalis mažai kinta ir sudaro apie 10 procentų visų besimokančiųjų bendrojo lavinimo mokyklose. Integruojant šiuos mokinius į bendrojo ugdymo klases, sudaroma galimybė mokytis kartu su kitais bendrojo lavinimo mokyklų mokiniais. 2008–2009 m. m. 90,3 procento visų specialiųjų poreikių mokinių mokėsi bendrojo lavinimo klasėse su savo bendraamžiais, 1,4 procento – dalinės integracijos forma ir 8,3 procento buvo ugdomi specialiosiose mokyklose. Bendrojo lavinimo mokyklų bendrojo ugdymo klasėse mokėsi 48,7 tūkst. specialiųjų poreikių turinčių mokinių. Daugiausia integruotai ugdomų mokinių (54 proc.) turėjo kalbos ir komunikacijų sutrikimų, 13 procentų – specifinių pažinimo sutrikimų, 6 procentai – intelekto, 3 procentai – lėtinių somatinių ir neurologinių sutrikimų. Šiems ugdytiniams teikiamas paslaugas kuruoja trys ministerijos: Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo bei Sveikatos apsaugos. Specialiųjų poreikių turintiems vaikams teikiamas paslaugas reglamentuoja trejopos paskirties LR Vyriausybės dokumentai.

Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas kelia ypatingus tikslus, plėtoja didaktines nuostatas, skatina bendravimą ir bendradarbiavimą. Anot Miltenienės (2006), efektyviai ir kokybiškai įgyvendinant naujas ugdymo proceso idėjas, ypatingas vaidmuo tenka švietimo vadybininkams, ugdymo įstaigų vadovams. Labai svarbiu kokybiško integruoto ugdymo veiksmu yra švietimo įstaigų vadovų nuostatos ir požiūriai. Nuo pastarųjų priklauso priimami sprendimai – pokyčiai mokykloje ir ugdymo procese, pedagogų pasirengimas dirbti su specialiųjų poreikių mokiniais ir jų profesinės kvalifikacijos tobulinimas. Pedagogų nuostatos į integruotą mokymą, pasirengimas

dirbti su specialiujų poreikių mokiniais, darbo efektyvinimas įvairiais metodais ir kt. tyrinėjami gana seniai, šių tyrimų studija pakankamai išsami. Veiklos efektyvumas ir efektyvinimas edukologijos teorijoje ir praktikoje nėra nauja tyrimo sritis, nes švietimo organizacijos tobulinimo procesas nagrinėtas ir nagrinėjamas Lietuvos ir užsienio edukologijos, vadybos ir kitų sričių mokslininkų. Ši problema gvildenta lietuvių Jucevičienės J. (1996), Jucevičiaus R. (2003); Targamadzės V. (1996, 1999, 2000); Želvio R. (1999, 2003); Bagdono E. (2000); Dobranskienės R. (2002); Simonaitienės B. (2007); ir kt. mokslininkai. Lietuvoje atlikta keletas tyrimų, kuriuose buvo analizuojami mokyklų vadovų vaidmenys, tenkinant vaikų specialiuosius poreikius. Ambrukaitis ir kt. (2004) atlikę tyrimą „Pedagogų profesinės kompetencijos vertinimas specialiųjų poreikių vaikų (ugdymo plėtros) aspektu“ nustatė, kad mokytojai pasigenda mokyklos vadovų geranoriškumo bei pastangų, siekiant sėkmingo integruoto ugdymo. Galkienė, Dudzinskienė (2004) tyrinėjo veiklos koordinavimo reikšmę ugdymo efektyvumui. Nustatyta, kad „specialiosios pedagoginės pagalbos efektyvumą lemia kompleksinė pagalba, kuri galima tik kryptingai bendradarbiaujant ir tinkamai koordinuojant veiksmus“ (p. 46).

Tyrimo problema. Bendrojo lavinimo mokyklų vadovų įsitraukimas į specialiųjų poreikių mokinių integracijos procesą vis dar išlieka integracijos efektyvumo ir jos valdymo problema. Todėl aktualu išsiaiškinti specialiųjų poreikių turinčių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose valdymo proceso efektyvumo būklę ir nustatyti esminius trūkumus bei stipriąsias puses.

Tyrimo objektas- specialiųjų poreikių mokinių integracijos valdymo proceso efektyvumas bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo hipotezė- specialiosios pedagoginės pagalbos heterogeninėse grupėse teikimą bei integracijos efektyvumą lemia specialiųjų ugdymosi poreikių identifikavimas, ugdymo proceso orientavimas į minėtos grupės vaikų poreikių tenkinimo nuolatinį tobulinimą, nuolatinė ugdymo proceso stebėseną ir vertinimas, integracijos proceso valdymo ypatumai.

Tikslas – teoriškai pagrįsti specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose aktualumą ir empiriškai nustatyti bei pagrįsti šio proceso valdymo efektyvumo būklę.

Uždaviniai:

1. Apibūdinti specialiųjų poreikių vaikų integracijos bendrojo lavinimo mokyklose teorinius aspektus.
2. Atskleisti bendrojo lavinimo mokyklos vadovo vaidmenį integracijos proceso organizavime.
3. Pagrįsti valdymo proceso reikšmingumą mokyklos veiklos kokybei.
4. Nustatyti specialiųjų poreikių turinčių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose būklės ypatumus.

5. Išsiaiškinti mokyklos administracijos bei pedagogų patiriamus sunkumus, integruojant specialiųjų poreikių turinčius mokinius.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės, metodinės, pedagoginės literatūros analizė;
- Mokyklos administracijos, pedagogų anketinė apklausa;
- Kiekybinė ir kokybinė lyginamoji duomenų analizė

Tyrimo imtis ir organizavimas. Siekiant išsiaiškinti specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose efektyvumą pedagogų ir vadovų požiūriu aspektu, 2011 metų pavasarį atliktas tyrimas Kelmės rajono mokyklose. Tyrimas atliktas anketinės apklausos metodu. Tyrimo imties tipas- iš dalies atsitiktinis, apklausta 126 pedagogai ir 24 mokyklų vadovai.

Tyrimo metodologinės nuostatos:

1. Socialinio teisingumo koncepcija, kurios esmę nusako visų vaikų , nepaisant jų gebėjimų, socialinių skirtumų ir kt. kokybiškų švietimo paslaugų prieinamumas.
2. Sisteminis požiūris, kuris švietimo organizaciją traktuoja kaip integruotą visumą, kurioje atskiros veiklos sritys tarpusavyje glaudžiai susijusios.
3. Visuotinės kokybės vadybos koncepcija, kurios nuostatų įgyvendinimas švietimo organizacijoje yra prioritetas ir pirmiausia susijęs su visos organizacijos bendruomenės susitarimu siekti visų veiklų kokybės, kuri suvokiama kaip nuolatinis procesas, teikiamų paslaugų atitiktis ugdytinių poreikius, šalies švietimo tikslus , ugdymo standartus ir reikalavimus.
4. Švietimo vadybos teorijos, kurios valdymo efektyvumą sieja su kokybišku valdymo funkcijų realizavimu.

Tyrimo organizavimo etapai:

1. Tyrimo problemos teorinis pagrindimas (2010 m. rugsėjo- gruodžio mėn.).
2. Tyrimo instrumento parengimas (2010 m. gruodžio mėn.).
3. Pedagogų, mokyklos administracijos darbuotojų apklausa(2011 m. vasario- kovo mėn.).
4. Empirinio tyrimo duomenų analizė (2011 m. kovo - balandžio mėn.).
5. Empirinio tyrimo duomenų apibendrinimas, išvadų formulavimas (2011 m. balandžio mėn.).
6. Rekomendacijų parengimas.

Tiriamieji: Tyrimo dalyviais pasirinkti mokyklų direktoriai, pavaduotojai ir pedagogai, dirbantys Kelmės miesto ir rajono ugdymo įstaigose, kuriose mokosi mokiniai, turintys

specialiųjų poreikių. Iš viso apklausti 126 pedagogai ir 24 vadovai. Tyrimas vykdytas 2011 m. vasario – kovo mėnesiais.

Darbo struktūra

Magistro darbą sudaro: įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (56 šaltiniai). Darbe pateikiama 11 lentelių, 13 paveikslų.

Prieduose pateikiami 2 apklausos anketų priedai, 3 tyrimo rezultatų lentelės.

DARBE NAUDOJAMŲ SĄVOKŲ APIBŪDINIMAS

Heterogeninis – nevienalytis; sudarytas iš skirtingos sudėties dalių. (Tarptautinių žodžių žodynas. P. 461)

Inkliuzija- (“įtraukimas arba dalyvavimas” dar kitaip - „įgalinimas“) suprantama kaip “buvimas kartu”, išreiškiant pagrindinį socialinės integracijos principą - sukurti vienodas sąlygas visiems, ir sveikiems, ir neįgaliesiems vaikams, dalyvauti bet kokioje veikloje. Inkluzija - tai socialiniai santykiai, pagrįsti partnerystės principais bei skirtybių toleravimo filosofija. (Ruškus, J. (2002) p.144- 115)

Integracija – tai skirtingas veiklos galimybes ir gebėjimus turinčių asmenų sistemingas susitikimas tikslingai veiklai (A. Galkienė, Pedagoginės sąveikos ypatumai integruoto ugdymo sąlygomis, 2001 m.).

Specialieji poreikiai (toliau SP) – specialiosios pagalbos reikmė, atsirandanti dėl asmens įgimtų ar įgytų ilgalaikių sveikatos sutrikimų (neįgalumo ar darbingumo netekimo) ir nepalankių aplinkos veiksnių. (LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 1991.2 str.)

Specialiųjų poreikių asmenys– vaikai ir suaugusieji, dėl įgimtų ir įgytų sutrikimų turintys ribotas galimybes dalyvauti ugdymo procese, visuomenės gyvenime. (LR Specialiojo ugdymo įstatymas. 1998, Nr. VIII-969 .3 str.)

Specialieji ugdymosi poreikiai (toliau SUP)– pagalbos ir paslaugų reikmė, atsirandanti dėl to, kad ugdymo ir saviugdos reikalavimai neatitinka specialiųjų poreikių asmens galimybių. (LR Specialiojo ugdymo įstatymas. 1998, Nr. VIII-969.3 str.)

Specialusis ugdymas– specialiųjų poreikių asmenų mokymas, lavinimas bei vertybinių nuostatų formavimas, pripažįstant šių asmenų gebėjimus ir galias. (LR Specialiojo ugdymo įstatymas, 1998, Nr. VIII-969.3 str.)

Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisija (SUK) - grupė specialistų, kurie sprendžia švietimo įstaigos vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių pradinio įvertinimo, jų siuntimo į pedagoginę psichologinę tarnybą, ugdymo organizavimo ir mokymo turinio klausimus (Specialiojo ugdymo įstatymas, 1998).

1. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ VAIKŲ INTEGRACIJOS PROCESO SAMPRATA

1.1. Integracijos apibrėžimas, veiksniai, tipai

Tarptautinių žodžių žodyne integracijos sąvoka aiškinama kaip atskirų dalių sujungimas į vieną sistemą. Hallahan ir Kauffman (2003) integracijos procesą apibrėžia plačiau. Autorių nuomone, integracija yra požiūris į žmones, turinčius vienokią ar kitokią negalę. Proceso esmė – įvairias negalias turinčių asmenų įtraukimas į visuomenės gyvenimą padedant tapti pilnaverčiais jos nariais. Elijošienė (1998), kalbėdama apie integraciją, akcentuoja ne tik vaiko perkėlimą iš vienos įstaigos į kitą, bet ir visapusiškos pagalbos jam suteikimą. Matulienės (2004) teigimu, integruotas ugdymas yra įvairiapusis reiškinys, paliečiantis visą bendruomenę: tiek normaliai besivystančius tiek ribotų galimybių veikti turinčius vaikus bei jų šeimas, o ypač pedagogus ir mokyklų vadovus. Anot autorės, SP mokinio galimybė gyventi visavertį gyvenimą mokyklos bendruomenėje yra sąlygojama mokyklos bendruomenės narių pasirengimo priimti kitokį vaiką, o iš kitos pusės – ribotų galimybių veikti turinčio mokinio pastangų ir noro būti veikliam. Integracija į bendrojo ugdymo mokyklą, anot Ruškaus (2002), reiškia tai, kad įvairių (mokymosi, elgesio, intelekto, fizinių) sutrikimų turintys vaikai yra įtraukiami į bendrojo ugdymo aplinką ir mokomi drauge su bendraamžiais sveikais vaikais. Mokyklinė integracija negalima be atitinkamų specifinių pagalbos priemonių, bendravimo ir partnerystės.

Integracija į bendrojo lavinimo mokyklą – tai socialinės integracijos proceso dalis. Tai reiškia, kad įvairių mokymosi, elgesio, intelekto, fizinių sutrikimų turintys vaikai yra įtraukti į bendrojo ugdymo aplinką ir mokosi drauge su sveikais bendraamžiais vaikais. SP vaikų ugdymas grindžiamas bendraisiais Lietuvos švietimo ir specialiojo ugdymo principais (lygių galimybių, tęstinumo, demokratiškumo, humaniškumo ir kt.).

Šeima, mokykla ar kita ugdymo įstaiga, turi formalią teisę integravimui. Tačiau nuo šeimos tokia įstaiga skiriasi tuo, kad suteikia apgalvotą ir sistemingą lavinimą, supažindina su neformaliomis, nerašytomis taisyklėmis, nuostatomis. Šalia žinių mokykloje vaikai gauna daug konkrečiai visuomenei būdingų socialinio elgesio įgūdžių. Žmogus vienas egzistuoti negali. Tam, kad jo egzistencija būtų pilnavertė, reikalingas bendruomeninis gyvenimas. Brandi asmenybė gali būti išugdyta tik tokioje aplinkoje, kur yra sudaromos visos sąlygos pilnavertei jo raidai. Radzevičienė (1995), integracijos veiksnius apibūdina kaip socialinius darinius, individo ugdymo procese atliekančius esminį vaidmenį. Vaikas ir šeima – nedaloma, vientisa socialinė institucija, todėl, anot autorės, vaikų su negalia integracija į visuomenę turi būti pradedama

šeimoje. Autorė nagrinėja integracijos proceso naudą tiek SP tiek įprastai besivystančių mokinių atžvilgiu. Pastebima tendencija, „jog vis daugiau tėvų pritaria SP vaikų integracijai. Todėl visų socialinių institucijų uždavinys – siekti, kad šeimos nariai efektyviai dalyvautų vaiko su negalia integracijos į visuomenę, į bendrojo lavinimo mokyklą procese“ (Radzevičienė, 1995, p.157).

Galkienės (2003) teigimu, lietuvių pedagoginėje terminijoje vartojamos dvi integruoto ugdymo lygmenis apibūdinančios sąvokos – dalinė integracija ir visiška integracija. *Dalinė integracija*- specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymas jiems palankioje aplinkoje, suteikiant reikiamą specialiąją pagalbą ir sudarant sąlygas nuolatiniam bendravimui ir bendradarbiavimui su normaliai besivystančiais ugdytiniais. *Visiška integracija* – specialiųjų poreikių asmenų ugdymas bendrojo ugdymo įstaigos bendroje klasėje, grupėje pagal bendrojo lavinimo programas.

1.2. Specialiųjų poreikių turinčių vaikų teises reglamentuojančių dokumentų apžvalga

Šalys, siekdamos įtvirtinti humanistinį požiūrį į SP (specialiuosius poreikius –SP) turinčius asmenis, priima ir leidžia įstatymus, reglamentuojančius jų teises, lygias galimybes dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

Lietuvoje SP asmenų politika pradėta formuoti nuo 1991 metų, priėmus Lietuvos Respublikos Invalidų socialinės integracijos įstatymą bei Švietimo įstatymą. Šiuose dokumentuose apibrėžiama SP mokinių teisė būti ugdomiems pasirinktoje institucijoje, ten gauti specialiąją pedagoginę, psichologinę, medicininę pagalbą, reikiamas mokymo ar kompensacines priemones, aplinkos pritaikymą individualiems poreikiams.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992) visuomenė traktuojama kaip humaniška, grįsta demokratinėmis nuostatomis, kur vertinamas kiekvienas jos pilietis, neatsižvelgiant į jo gebėjimus. Kiekvienam jaunuoliui iki 16 metų garantuojamas nemokamas mokslas.

1992 m. paskelbtoje Lietuvos švietimo koncepcijoje buvo teigiama, jog vaikai su nežymiais fiziniais ir psichiniais sutrikimais mokomi kartu su sveikaisiais vaikais, kur jiems skiriama reikalinga papildoma pagalba, o specialiosiose mokyklose ugdomi vaikai, turintys sunkias fizines negalias ar ypač didelį intelekto sutrikimą, dėl ko negali mokytis bendrojo lavinimo mokykloje.

Lietuvos švietimo reformos gairėse (1993) pateikti numatomi švietimo sistemos pokyčiai ir sėkmingos kaitos sąlygos. Apie specialiojo ugdymo gaires diskutavo A. Ališauskas, J. Ambrukaitis (1993). Autorių nuomone, bendrojo lavinimo mokyklose turi būti paisoma mokinio individualių ypatumų tam, kad bet kokia mokymo (taip pat ir integruoto) forma garantuotų, kad

bus dirbamas adekvatus korekcinis darbas, kad vaikas įgis tai, ką pajėgus įgyti. Tačiau autoriai siūlo prie integruoto ugdymo pereiti laipsniškai, neskubinant proceso eigos.

Vykdant švietimo sistemos reformą, įvyko nemažai pokyčių SP vaikų ugdymo organizavime, suteikiant jiems galimybę pasirinkti ugdymo įstaigą, ugdymo būdus ir kt. Ambrukaitis (2001) išryškina svarbiausius reformos pokyčius: žymiai sutrikusios raidos vaikų įtraukimą į ugdymo sistemą; „nemokytino“ vaiko sąvokos kitimą; tėvų sąmoningą gebėjimą pasinaudoti švietimo įstatyme numatyta teise rinktis ugdymo įstaigą; bendrojo lavinimo mokyklų toleranciją specialiųjų poreikių mokinių atžvilgiu.

Kuriant specialiojo ugdymo politiką ir ją praktiškai įgyvendinant, ypatingą reikšmę turėjo Salamankos deklaracija (1994) ir „Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių vaikams bendrojo ugdymo įstaigose“ (1993) tvarkos sureguliuavimas. Šiek tiek vėliau, jau priėmus Specialiojo ugdymo įstatymą (1998), buvo parengta ir patvirtinta dar keletas esminių specialiojo ugdymo funkcionavimą norminančių dokumentų. Svarbesnieji iš jų – Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos bei Sveikatos apsaugos ir darbo ministerijų bendras 2002 m. įstatymas „Sutrikimų grupės. Specialiųjų poreikių asmenų priskyrimas specialiųjų ugdymosi poreikių grupei“ ir „Asmens specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimas“ (2000). Po Specialiojo ugdymo įstatymo priėmimo (1998) buvo paskelbta keletas svarbių poįstatyminių aktų, kurie sunormino specialiųjų poreikių asmenų egzaminų laikymo, moksleivių mokymo namuose, švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo SP ikimokyklinio amžiaus vaikams namuose, SP asmenų priėmimo į specialiojo ugdymo įstaigą tvarką ir kitus klausimus.

SP asmenų ugdymą reglamentuoja Specialiojo ugdymo įstatymas (1998). Tai pagrindinis teisės aktas, apibrėžiantis specialiųjų poreikių asmenų ankstyvojo, ikimokyklinio, bendrojo lavinimo, papildomo ugdymo, profesinio ir aukštesniojo mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo organizavimo pagrindus. Šis įstatymas nustato specialiojo ugdymo sistemos sudėtį, ugdymo organizavimą, pagalbos ir paslaugų teikimą specialiųjų poreikių vaikams ir jų tėvams, pastarųjų teises ir pareigas, specialiojo ugdymo organizavimo valdymą, finansavimą, specialistų rengimą. Įstatyme atsispindi specialiojo ugdymo principai: lygių galimybių; integracijos; decentralizacijos; visuotinio; tęstinumo; perimamumo ir lankstumo; ugdymo funkcionalumo. Taip pat šiuo įstatymu raidos ypatingumą turintiems mokiniams suteikiamos galimybės ugdytis bendrojo lavinimo mokyklose, pasirenkant tinkamą mokymo formą (visiška ar dalinė integracija, ugdymas specialiojo ugdymo įstaigoje ar namuose). Numatyti „pagrindiniai specialiojo ugdymo uždaviniai:

- padėti SP asmeniui suvokti bendrąsias žmogaus vertybes ir puoselėti dorą, kaip būtiną demokratinės gyvensenos pagrindą;

- rengti SP asmenis savarankiškam gyvenimui vietos bendruomenėje;
- teikti kvalifikuotą specialiąją pedagoginę psichologinę pagalbą specialiųjų poreikių asmenis;
- užtikrinti lygias teises SP asmenims pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą, profesiją;
- pripažįstant SP vaikų ir suaugusiųjų gebėjimus ir galias, sudaryti tęstinio ugdymosi galimybes;
- sudaryti sąlygas SP asmenims integruotai ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose.“

Specialiojo ugdymo įstatymas (33.1 str.) leidžia tėvams dalyvauti įvertinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius ir gauti išsamią informaciją apie įvertinimo rezultatus bei dalyvauti vaiko ugdymo procese, o pedagogus įpareigoja (34.2 str.) bendradarbiauti su specialiųjų poreikių vaiko tėvais (ar vaiko globėjais), konsultuoti juos specialiojo ugdymo klausimais ir informuoti apie vaiko ugdymosi pažangą, sunkumus ir problemas. Šio įstatymo įgyvendinimą lydinčiuose teisės aktuose (Asmens specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimo tvarka, 2000; Specialiojo ugdymo skyrimo tvarka, 2000; Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarka, 2000) pedagogai įpareigojami visus specialiųjų poreikių vaiko vertinimo ir konsultavimo klausimus aptarti su tėvais ir gauti jų sutikimą raštu.

Pagrindinis švietimo klausimus reglamentuojantis teisės aktas Lietuvoje yra Švietimo įstatymas (2003). Jame numatyta, kad specialusis ugdymas teikiamas pagal visas privalomojo ir visuotinio švietimo programas. Prireikus šios programos keičiamos, pritaikomos, taip pat kuriamos specialiosios programos ir teikiama papildoma pagalba. 15 straipsnyje teigiama, kad specialiojo ugdymo paskirtis yra padėti specialiųjų poreikių asmeniui lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, įveikti socialinę atskirtį. Šio įstatymo 22 straipsnyje pažymėta, kad specialiąją pedagoginę pagalbą asmeniui iki 21 metų amžiaus teikia pedagoginių psichologinių tarnybų, mokyklų specialieji pedagogai Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Taip pat Pedagoginių psichologinių tarnybų, mokyklų specialieji pedagogai konsultuoja specialiosios pagalbos gavėjų tėvus (globėjus, rūpintojus) ir mokytojus. Tačiau vis dar nėra kalbama apie pedagogų vaidmenį bendrojo lavinimo mokykloje ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius asmenis. Tik 49 straipsnyje yra minima, kad mokytojas privalo suteikti pagalbą mokiniams, turintiems ugdymosi, mokymosi sunkumų ir specialiųjų ugdymosi poreikių. Šiame įstatyme tiksliai nenurodoma, kas yra atsakingas už programų rengimą, specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims.

JTO Vaiko teisių konvencijoje (1989 m.) teigiama, kad „Valstybės dalyvės gerbia ir garantuoja visas šioje Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos

jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos religijos, politinių kitokių požiūrių, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.“ Atsižvelgiant į tai, LR Švietimo įstatyme (2003) 33 straipsnyje 3 punkte pažymėta, jog „specialiųjų poreikių asmeniui švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę ir specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtą kompensacinę techniką ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais“. „Lietuvoje galiojantys teisės aktai apibrėžia specialiųjų poreikių vaikų teisę būti ugdomiems ugdymo institucijoje, esančioje arčiausiai jų gyvenamosios vietos, taigi ir bendrojo lavinimo mokykloje ar ikimokyklinėje įstaigoje. Kiekviena šeima pati sprendžia, ar jos vaikui būti ugdomam specialiojo ugdymo įstaigoje, kartu su vaikais, turinčiais tokių pat arba panašių sutrikimų, ar kartu su tipiškos raidos bendraamžiais“. (Jūs ne vieni, 2002, p. 7).

Lietuvos švietimo politika, siekdama kurti atvirą demokratinę visuomenę, pripažįsta kiekvieno asmens individualumą. Šioje švietimo sistemoje negali būti pamestas nė vienas asmuo, nors jo pažintinės ir motorinės veiklos galimybės skiriasi nuo daugumos. Lietuvos Respublikos valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose, Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme deklaruojama „Mokyklos visiems“ koncepcija. Šia koncepcija vadovaujasi ir kitos Europos šalys. „Mokykla visiems“ – mokykla, kurioje kiekvienam mokiniui skiriama pakankamai dėmesio ir teikiama paslaugų, priklausomai nuo jo individualių ugdymosi poreikių. Tokioje mokykloje mokinių skirtybės suprantamos kaip norma ir manoma, kad visiems mokiniams naudinga mokytis drauge, mokiniai praturtina vienas kitą dėl to, jog yra skirtingi. Mokiniai gali pasirinkti skirtingą mokymosi stilių ir tempą, ugdymo kokybę užtikrinama tinkamai pritaikius programas, teikiant specialistų paslaugas, tinkamai organizuojant ugdymo procesą. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos nuostatas siekiama sukurti įvairių poreikių asmenims pritaikytą ugdymo(si) aplinką ir išplėtoti švietimo formų įvairovę bei paramos įvairių gebėjimų asmenims sistemą. Specialiųjų poreikių asmenų ugdymui palankios aplinkos sukūrimas, mokytojų pasirengimas ugdyti įvairaus amžiaus specialiųjų poreikių asmenis užtikrins kokybiškesnę

Apibendrinant švietimo dokumentų, skirtų specialiųjų poreikių vaikų ugdymui analizę, galima daryti šias dalines išvadas:

- priimami svarbūs, vienas kitą papildantys sprendimai, nutarimai, siekiant sudaryti palankias sąlygas specialiųjų poreikių turinčių vaikų integracijai bendrojo lavinimo mokykloje;
- didžioji dalis Lietuvoje parengtų teisinių dokumentų reglamentavo ir normino specialiojo ugdymo pokyčius, atėjusius su pirmąja naujų idėjų banga, kurios svarbiausia varomoji jėga buvo

SP vaikų integruotas ugdymas. Dabar vis labiau aktualesnė ir diskutuotina tampa inkliuzinio ugdymo samprata, vienos mokyklos visiems idėja, bendrojo ir specialiojo ugdymo susiliejimo poreikis.

1.3. Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo galimybės

Specialiųjų poreikių vaikai- tai vaikai, turintys didesnę ar mažesnę negalią. Sutrikimai gali būti įvairūs: psichikos vystymosi, klausos, motorikos, regos, kalbos ir kt. sutrikimai bei kelių sutrikimų derinys- kompleksinė negalia.

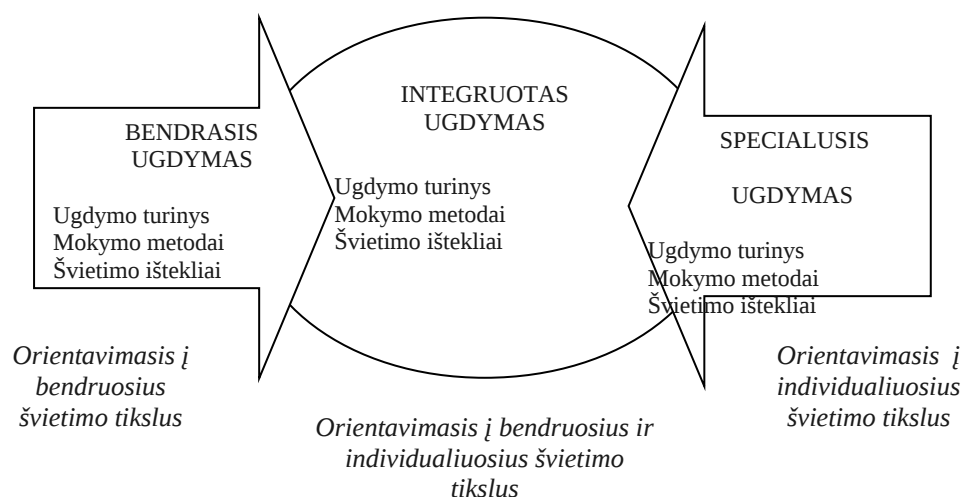
Lietuvoje skiriama 10 specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų grupių (LR Švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. liepos 12 d. įsakymas Nr. 1329/368/98 „Dėl specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos“):

1. Intelektų sutrikimai.
2. Specifiniai pažinimo sutrikimai arba pažinimo procesų neišlavėjimas.
3. Emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimai.
4. Kalbos ir kiti komunikacijos sutrikimai.
5. Klausos sutrikimai.
6. Regos sutrikimai.
7. Judesio ir padėties sutrikimai.
8. Lėtiniai somatiniai ir neurologiniai sutrikimai.
9. Kompleksiniai sutrikimai.
10. Kiti raidos sutrikimai.

Prieš vertinant vaiką reikėtų suvokti skirtumus, o kiekviena klasifikacija- „sąlyginis teorinis konstruktas, kuris negali aprėpti visų raidos ypatingumų bei jų derinių įvairovės. Teigiama tai, kad klasifikacija padeda susiorientuoti raidos sutrikimų įvairovėje, leidžia šią įvairovę modeliuoti, teikti asmeniui tikslingą pagalbą, padeda susikalbėti ir suprasti vieniems kitus“ (Ališauskas, 2002, p.9).

Ruškus (2002) teigia, kad mokyklinė integracija negalima be atitinkamų specifinių pagalbos priemonių, bendravimo ir partnerystės. Galimybę neįgaliam žmogui gyventi visavertį gyvenimą bendruomenėje, pasak Galkienės (2001), lemia abipusė sąveika: sveikų žmonių pasirengimas priimti kitokį individą bei neįgalaus žmogaus pastangos būti veikliam. „Integruotas ugdymas apibūdina reiškinių, kai į vieną lankstą ugdymo realybės darinį susilieja dvi iki tol

atskirai egzistavusios ugdymo sistemos: bendrasis ir specialusis ugdymas“ (žr .1 pav) (Galkienė, 2005, p.18).

1 pav. **Integruoto ugdymo sistema**

Šaltinis: Galkienė, A. (2005) Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje. Šiauliai, p.18

Šios dvi paveiksle atspindinčios ugdymo sistemos susilieja į vientisą, lanksčią edukacinę erdvę, kurioje garantuojama ugdymo kokybė heterogeninėms mokinių grupėms. „Integruoto ugdymo realybėje bendrojo lavinimo turinys diferencijuojamas ir derinamas prie individualių asmens poreikių: kinta ugdymo metodai nuo informacinių, reprodukcinių, praktinių, kūrybinių link, švietimo ištekliai papildomi alternatyviomis ugdymo priemonėmis, į pedagogų bendruomenę įsilieja specialiosios pagalbos teikėjai, bendrojo lavinimo mokyklų vadovų ir mokytojų kompetencijos praturtinamos naujomis žiniomis ir gebėjimais, kinta ugdytojų darbo stilius“ (Galkienė, 2006, p.147)

Galkienės (2005) teigimu, kiekvieną iš ugdymo sistemų sudaro trys pagrindinės dimensijos:

1. Ugdymo turinys- nurodo, kokias žinias, gebėjimus ir įgūdžius turėtų įgyti mokinys besimokydamas mokykloje.
2. Mokymo metodai – tarp savęs susiję mokytojų ir mokinių veiklos būdai, kuriais mokiniai, mokytojo vadovaudami, įgyja žinių, mokėjimų bei įgūdžių, yra lavinami ir auklėjami.
3. Švietimo ištekliai – tai finansiniai- materialiniai ir žmonių ištekliai (ugdymui skirtos priemonės, mikro- makroaplinkos šaltiniai, ugdytojai ir kt), galintys užtikrinti ugdymo kokybę.

Neįgalius mokinius siekiama ugdyti kartu su negalių neturinčiais. Tam, kad šis procesas vyktų sklandžiai, reikalinga tam tikra strategija. Hallahan. ir Kauffman. (2003) rekomenduoja taikyti 8 strategijas:

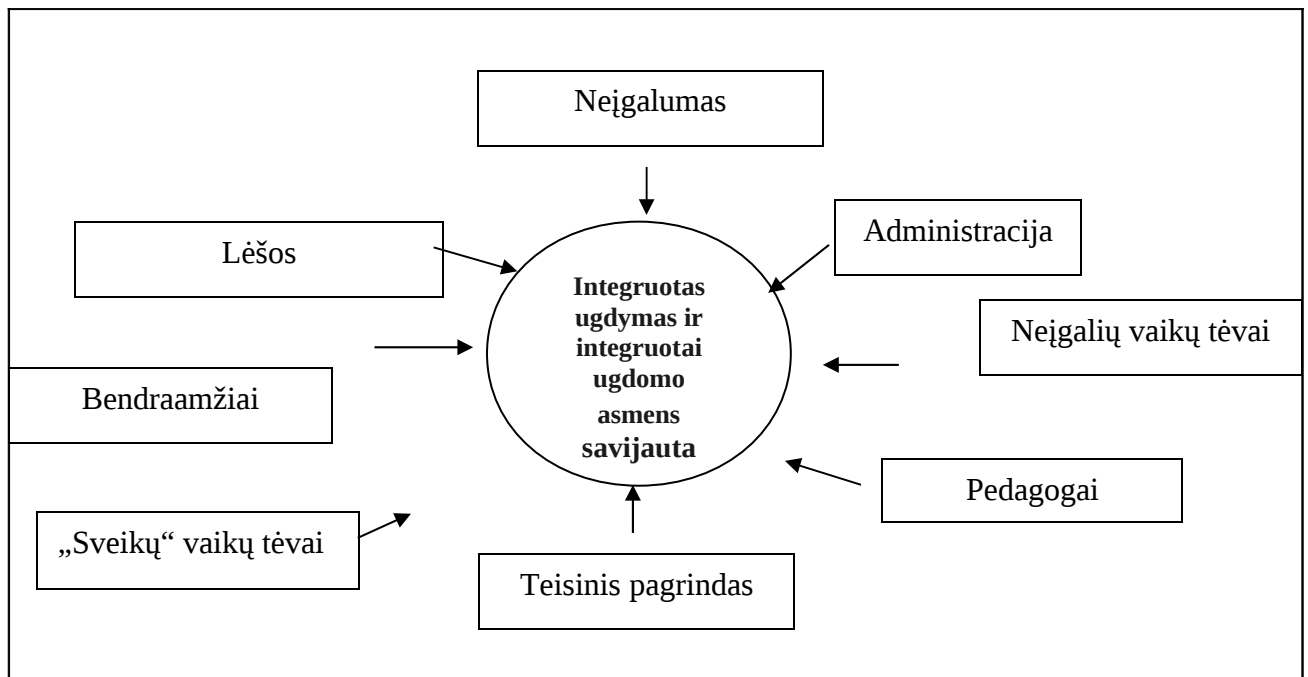
- 1) *specialistų komandų darbas*, kada įvairių sričių specialistų bendrauja su bendrojo ugdymo pedagogais ir siūlo jiems darbo su mokymosi arba elgesio problemų turinčiais vaikais būdus.
- 2) *kolegų bendradarbiavimas*;
- 3) *kolegų konsultavimas*;
- 4) *bendras mokymas* kai bendrojo ir specialiojo ugdymo pedagogai drauge veda užsiėmimus bendrojo ugdymo klasėje.
- 5) *mokymas bendradarbiaujant* yra tada, kai neįgalieji ir negalių neturintys vaikai įtraukiami į situacijas, kai jie visi privalo bendradarbiauti.
- 6) *bendraamžių kuravimas*; paskirtas kuratoriumi neįgalus vaikas padeda jaunesnio amžiaus moksleiviui.
- 7) *ribotas dalyvavimas bendroje veikloje* kada neįgalūs moksleiviai kartu su bendraamžiais dalyvauja iš esmės visoje, tik mažesnės apimties, veikloje.
- 8) *programos, skirtos nuostatoms keisti*.

Radzevičienės (2003) teigimu, siekiant efektyvaus SP turinčių mokinių mokymosi, svarbu surinkti informaciją apie visus įmanomus darbo klasėje modelius inkliuzinio mokymo aplinkoje bei jų poveikį, efektyvumą neįgaliųjų ir jų bendraamžių mokymuisi. Mokinių mokymosi sėkmė labai priklauso nuo tikslingai pasirinktų mokymo metodų. Siekiant skatinti kritišką mąstymą, reikia sukurti teigiamą psichologinį mikroklimatą (mokiniai turi pasitikėti vienas kitu); skirtingus vaikus būtina mokyti skirtingai; nevertinti, nežeminti vaiku, kai jie atsakinėja.

Galkienė (2005) nurodo 3 pagrindines sąlygas, kurioms esant užtikrinamas efektyvus SP turinčių mokinių ugdymas:

1. Vaikas gerai jaučiasi bendraamžių bendruomenėje;
2. Mokinio ugdymo tikslai atitinka jo individualiąsias galias ir poreikius;
3. Mokykla rūpinasi reikiama ištekliais (specialistais, mokymo priemonėmis, kompensacine technika) ir sudaro kiek įmanoma natūralesnes sąlygas mokymuisi.

Integracijos procesas susideda ne tik iš mokomųjų programų pritaikymo, bet apima ir klases, grupės, mokyklos mikroklimatą, šeimas. 2 pav. Bagdonas ir bendraautorai (2003) pavaizdavo svarbesnių veiksnių įtaką neįgalaus vaiko savijautai (taip pat visam integruotam ugdymui).

2 pav. **Integruoto ugdymo sėkmės ir integruotai ugdomo asmens savijautos priklausomybės nuo įvairių veiksnių schema**

Šaltinis: Bagdonas, A. ir kt. (2003). Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos. (Ataskaita Švietimo ir mokslo ministerijai). Vilnius

Specialiojo ugdymo komisija (SUK)- viena iš efektyvesnę pagalbą užtikrinančių pagalbos būdų SP mokiniams, kurią gali sudaryti 5-9 nariai (Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarka, 2000): švietimo įstaigos vadovo ar vadovo pavaduotojo ugdymui; specialistų - psichologo, specialiojo pedagogo, logopedo. Pradinėje mokykloje - klasės mokytojai, pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje - klasės ir dalykų mokytojai. Pageidautina, kad komisijoje dalyvaujantys pedagogai turėtų kvalifikacines kategorijas ir ne mažesnę kaip 5 metų pedagoginį darbo stažą, o dirbantys bendrojo ugdymo įstaigoje būtų tobulinę pedagoginę kvalifikaciją specialiojo ugdymo srityje. SUK paskirtis apibrėžta Specialiojo ugdymo įstatyme (1998) – atlikti specialiųjų ugdymosi poreikių pradinį vertinimą, spręsti siuntimo į pedagoginę psichologinę tarnybą klausimus, tinkamai organizuoti SP turinčių vaikų ugdymą, konsultuoti tėvus, pedagogus, rengti ir teikti rekomendacijas dėl vaiko ugdymo (si).

SP mokinių ugdymo turinį reglamentuoja Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų Bendrosios programos, Išsilavinimo standartai (projektai) ir bendrojo lavinimo mokyklų ugdymo planai. Kaip pagalbinės priemonės mokytojams pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programoms vykdyti yra parengtos ŠMM aprobuotos papildomos mokomųjų dalykų programos bei metodinės rekomendacijos bendrojo ugdymo, specialiosioms (sutrikusio intelekto mokiniams) mokykloms bei specialiosios programos sutrikusioms funkcijoms lavinti.

SP mokinių ugdymo metodų ir būdų taikymas, SUK narių efektyvus darbas priklauso nuo mokyklos vadovų administravimo kompetencijos: kaip paskirstyti „mokinio krepšelio“ lėšas, kaip organizuojamas specialistų komandos darbas, kaip įvertinami mokytojai, dirbantys su SP mokiniams. Iki šiol didžia dalimi SP mokinių ugdymo kokybė bendrojo ugdymo mokykloje priklauso ir nuo administracijos kompetencijos. Pastaraisiais metais ypač akcentuojama SP mokinių integruoto ugdymo procese dalyvaujančių asmenų (mokinių, tėvų, mokytojų, specialistų, administracijos) bendradarbiavimo svarba. Vykstant švietimo reformai, didėja reikalavimai ugdymo kokybei, ugdymo proceso ir institucijų valdymui, ugdymo dalyvių bendradarbiavimas įgauna naują prasmę.

1.4. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos efektyvumas

Verčiant iš anglų kalbos, žodis *effectiveness* turi keletą reikšmių: veiksmingumas, efektyvumas, išpūdingumas. SP mokinių integracijos efektyvumas yra sudėtinė sąvoka. LR Švietimo įstatyme (2003), specialiojo ugdymo paskirtis apibūdinama kaip pagalba SP turinčiam asmeniui „lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, įveikti socialinę atskirtį“.

Integruojant SP mokinius į bendrojo lavinimo mokyklas išskyla nemažai problemų: mokymo turinio ir apimties diferencijavimas, tinkamų ir efektyvių mokymo būdų paieška ir taikymas, požiūrio problemos, ugdymui tinkama aplinka, priemonės ir kt. LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme (2004) teigiama, kad neįgalieji, SP turintys asmenys turi teisę būti ugdomi mokyklose ar kitose įstaigose, kurios teikia ugdymo paslaugas, pagal sugebėjimus, fizinę ir psichinę būklę.

Bagdonas ir bendraautorai (2003), aptardami SP vaikų integravimo problemas, teigė Lietuvoje specialųjį ugdymą esant kelių formų:

- „ugdymas specialiosiose įstaigose arba namuose (neintegruotas, segreguotas ugdymas);
- integruotas ugdymas pagal bendrą ugdymo vietą (neįgalūs vaikai ugdomi toje pačioje mokykloje, bet atskirose patalpose nuo sveikųjų);
- socialinė integracija (sveiki ir neįgalūs mokiniai būna kartu neakademinių užsiėmimų metu);
- funkcinė integracija (vaikai visą laiką mokykloje mokosi kartu, tačiau programos pakeitimai, specialistų prieinamumas, specialiųjų priemonių turėjimas minimalus);
- inkliuzyvus ugdymas (neįgalaus vaiko integruotas ugdymas tokiam ugdymui pasirengusioje mokykloje: pakankama pedagogų kompetencija, priemonių,

kabinetų ir specialistų konsultantų buvimas, administracijos palaikymas, teigiamos mokytojų ir visų vaikų tėvų nuostatos.“ (Bagdonas, 2003, p.3)

Siekiant ugdyti SP mokinį pagal jo gebėjimus bei pasiekti geresnių rezultatų, Bendrosios programos pritaikomos atsižvelgiant į specialiuosius ugdymosi poreikius, mokymosi lygį. Specialiojo ugdymo įstatyme (1993) išskiriamos šios programos:

Modifikuota programa- SP asmeniui pritaikyta bendrojo lavinimo programa, leidžianti jam ugdytis pagal valstybinius išsilavinimo standartus.

Adaptuota programa- valstybinio išsilavinimo standartams neprilygstanti bendrojo lavinimo programa, pritaikyta SP asmens gebėjimams ir realiam mokymosi lygiui.

Specialioji programa- valstybiniams išsilavinimo standartams neprilygstanti bendrojo dalyko programa, skirta tam tikrai SP asmenų grupei, ar programa, skirta sutrikusiai funkcijai ugdyti.

Individualioji programa- programa, skirta asmens individualiems gebėjimams ugdyti ir specialiesiems ugdymosi poreikiams tenkinti.

Vien programų pritaikymo sėkmingai SP mokinių integracijai nepakanka. „Siekiant, kad SP vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas būtų sėkminga, būtina kalbėti apie tris kompetencijas: pedagogų gebėjimą taikyti naujus mokymo metodus, mokyklos ir kitų institucijų partnerystės metodus ir ugdymo administravimo metodus“. (Ruškus, Ambrukaitis, 2003, p.99-100). Bagdonas ir bendra autoriai (2003), cituodami Holden ir kt. (1996), iškelia tokius reikalavimus inkliuzyviai ugdymui:

- prieinamumas (mokyklos aplinkos ir patalpų pritaikymas, speciali įranga, mokymo priemonės);
- mokyklos pedagogų ir personalo pasirengimas darbui su SP turinčiais asmenimis (pakankamos žinios apie sutrikimus ir darbą su tokiais mokiniais);
- ugdymo programų ir mokymo būdų pritaikymas;
- visų mokinių ir pedagogų teigiamos nuostatos.

Sėkmingos inkliuzijos veiksniai, nagrinėdami užsienio autorių darbus, išskyrė Gevorgianienė ir Zaikauskas (2007). Anot jų, esminiai inkliuzijos veiksniai yra mokyklų vadovai, specialistų bendradarbiavimas, tinkama vertinimo sistema, parama pedagogams ir mokiniams, adekvatus finansavimas, tėvų dalyvavimas, veiksmingi programų modeliai, mokymo plano adaptavimas, sėkminga mokymo veikla.

SP mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose efektyvumą pirmiausia lemia tinkamai atliktas specialiųjų poreikių identifikavimas. Tik nustačius sutrikimą, teikiama reikalinga kompleksinė pagalba (programos pritaikymas, specialistų pagalba, aplinkos

pritaikymas ir kt.). Įvertinant proceso efektyvumą, atliekamas vertinimas- apžvelgiami mokinių pasiekimai, sunkumai, tolesnio darbo galimybės ir kt.

1.5. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos vadybinis aspektas

Dažniausiai už mokinių ugdymo pasiekimus didžiausia atsakomybė tenka mokytojui, tačiau pastaruoju metu vis labiau aktualesnis tampa ir mokyklos administracijos vaidmuo. Mokyklos vadovybė yra atsakinga ne tik už tinkamas mokymui (-si) sudarytas sąlygas, teigiamą mikroklimatą, bet ir efektyviai panaudotus mokyklos išteklius, mokymo (-si) proceso organizavimą, vertinimą.

Mokyklos vadovams keliami vis aukštesni reikalavimai jų kompetencijoms, nes nūdienos sąlygomis plečiasi mokyklų vadovų funkcijos, vyksta jų vaidmenų transformacijos.,,Mokyklos vadovo kompetencija – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, kitos asmeninės savybės, sąlygojančios profesinę veiklą ir turinčios įtakos mokyklos sėkmingos veiklos rezultatams.

Dažniausiai išskiriamos šios mokyklų vadovams būtinos kompetencijos: švietimo politikos išmanymo, organizacijos strategijos kūrimo, strateginio veiklos plano rengimo ir įgyvendinimo; ugdymo proceso valdymo; žmogiškųjų išteklių valdymo; mokyklos turto ir lėšų valdymo, pokyčių iniciavimo ir valdymo ir kt..

- Švietimo politikos išmanymo, strategijos kūrimo, strateginio plano rengimo ir įgyvendinimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas (vadovautis valstybės švietimo politikos nuostatomis; sukurti strategiją, parengti strateginį planą ir juos įgyvendinti; formuoti ir keisti mokyklos kultūrą; vadovauti metinės veiklos programos rengimui ir įgyvendinimui; bendradarbiauti su socialiniais partneriais; organizuoti vidaus auditą, gautus duomenis panaudoti veiklai tobulinti; valdyti projektus; sudaryti sąlygas savivaldos veiklos plėtotei).
- Ugdymo proceso valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas (planuoti ugdymo turinį ir jį įgyvendinti; sukurti edukacines aplinkas mokinių poreikiams tenkinti; užtikrinti mokinių saugumą ir pagalbą mokiniams).

Perkeliamoji (bendroji) kompetencija – mokyklos vadovo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, kitos asmeninės savybės, reikalingos bet kuriai žmogaus veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą.“ (Dėl mokyklos vadovo kompetencijos aprašo patvirtinimo, 2007).

Perkeliamosios (bendrosios) kompetencijos - mokymosi kaip mokytis; komunikacinė; informacijos valdymo; pokyčių valdymo.

Mokymosi kaip mokytis kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas (organizuoti savo mokymąsi individualiai ir grupėje; įvertinti profesinės praktikos privalumus, trūkumus, galimybes ir grėsmes, numatant profesinio tobulėjimo perspektyvas; nuolat mokytis siekiant gyvenimo darnos ir veiklos karjeros; kurti mokyklą, kaip besimokančią organizaciją).

- Komunikacinę kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas (taisyklingai vartoti kalbą realioje ir/ar virtualioje profesinėje aplinkoje; bendrauti užsienio kalba (-omis); konceptualiai ir vaizdžiai išreikšti savo idėjas bei interpretuoti mintis, faktus ir jausmus skirtinguose profesinės veiklos kontekstuose naudojant komunikacijos priemones).
- Informacijos valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas (atrinkti mokyklos valdymui aktualią informaciją iš įvairių šaltinių, laikantis etikos normų; atlikti mokyklos valdymui aktualios informacijos paiešką: žinoti, atrinkti ir naudoti adekvačias duomenų bazines; naudotis kompiuterio technine ir programine įranga).
- Pokyčių valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas (inicijuoti pokyčius vadovaujantis pokyčių valdymo teorijomis; atpažinti naudingų mokyklai pokyčių poreikį; įgyvendinti mokyklos strategijoje numatytus pokyčius).

Mikoliūnienės teigimu (2000), vadybinio darbo esmę nusako:

- plano tam tikram darbui atlikti sudarymas;
- žmonių ir resursų šiam darbui atlikti organizavimas;
- vadovavimas darbą atliekantiems žmonėms;
- darbo eigos lyginimas su laukiamu rezultatu ir reikalingų pataisų įgyvendinimas.

Norint pasiekti gerų SP mokinių integracijos rezultatų, mokyklų vadovams tenka vykdyti ne tik tradicines, bet ir naujas vadybines funkcijas, kurios reikalauja daugelio kompetencijų. Vadovavimo efektyvumą įtakoja „vadovo asmenybė: pasaulėžiūros sambranda, dalykinė kompetencija, asmeninis pavyzdys, organizaciniai sugebėjimai, tinkamas santykių su žmonėmis stilius“ (Jovaiša, 2007, p.319-320), t.y. nuo mokyklos vadovo asmenybės, vadovavimo stiliaus, turimų kompetencijų, vadybinių funkcijų vykdymo didžia dalimi priklauso SP mokinių integracijos sėkmė. Vadovas turi gebėti sutelkti mokytojus komandiniam darbui, skatinti bendradarbiavimą tarp pradinių klasių, dalykų mokytojų bei specialistų. Tik tokiu atveju integracija gali būti sėkminga.

Apibendrinant skyrių, galima teigti, kad SP mokinių atėjimas į bendrojo lavinimo mokyklą yra didelis iššūkis ne tik požiūrio kaitai, bet ir profesionalumui, kompetencijoms. SP mokinių integracijos efektyvumas priklauso nuo pedagogų, specialistų (logopedo, spec. pedagogo, soc. pedagogo ir kt.) gebėjimo teikti reikiamą pagalbą mokiniui, mokyklos vadovo kompetencijų, gebėjimo vadovauti integracijos procesui.

2. VADOVAVIMO STRATEGIJŲ VAIDMUO MOKYKLOS VEIKLOS PROCESŲ KOKYBEI

2.1. Vadovavimo strategijos

Vadovavimas svarbus kiekvienam švietimo lygmeniui: klasei, mokyklai, sistemai. Dalin (1999) vadovavimą traktuoja kaip kaitos vadybą. Besikeičiančioje mokykloje nuolat reikia ieškoti sprendimų kaip planuoti mokymąsi, kaip palengvinti mokymąsi, kaip naudoti išteklius, kaip organizuoti ir vertinti mokymąsi.

Kiekvienas vadovas renkasi savitą vadovavimo stilių, kuria įstaigos viziją, strategiją, formuoja įstaigos politiką ir kultūrą. Visa tai yra reikalinga ir vadovaujant mokyklai – vadybiniai vadovo gebėjimai ne tik daro įtaką ugdymo procesui ir jo kokybei, pažangiai mokyklos veiklai, bet ir skatina teigiamas permainas.

Strategija apibūdinama keliais aspektais. Strategija kaip:

- „organizacijos perspektyvinės veiklos planas, numatantis veiklos priemones, etapus, vykdytojus, resursus tolimesnei perspektyvai. Tokia strategijos samprata labai artima perspektyvinio planavimo sampratai.

- visuma sprendimų apie tai, kaip susieti organizaciją su ją supančios išorinės aplinkos reiškiniais ir veiklai organizuoti būtinų resursų galimybėmis. Ši samprata asocijuojasi su ilgalaikių sprendimų parengimo ir priėmimo teorijos samprata.

- pozicija kitų organizacijų bei jų perspektyvinės veiklos atžvilgiu. Galimi labai įvairūs šios pozicijos variantai – nuo aršios konkurencijos iki visapusiško bendradarbiavimo. Pozicijos tipo strategijos įgauna vis didesnę vaidmenį ekonominės veiklos globalizavimo sąlygomis („Moderniosios organizacijų valdymo teorijos“ studento ir dėstytojo knyga, 2006, p.118).

Anot Fidler (2006) strategija apima:

- ilgalaikius ketinimus ir siekius;
- išorinę aplinką (dabartinę ir prognozuojamą ateityje);
- vidines organizacijos stiprybes;

- vyraujančią organizacijos kultūrą;
- interesų grupių lūkesčius;
- galimus ateities išteklius.

Apibendrinant strategijos apibūdinimus, galima teigti, kad strategija – tai organizacijos ateities modelis. Strateginis veiklos planavimas yra „jungiamoji mokyklos strategijos rengimo ir vykdymo grandis, kurios pagrindu vertinamas išorės aplinkos veiksnių poveikio mastas ir intensyvumas visoms mokyklos veiklos sritims, projektuojamos mokyklos raidos galimybės, pagrindžiant jas turimais ištekliais ir laiku“ (Gumuliauskienė, Gricienė, 2010, p.110)

Vadyboje, anot Želvio (2003), randama įvairių planavimo modelių, tačiau pagrindiniais elementais išlieka šie:

- organizacijos vizijos nustatymas;
- organizacijos filosofijos ir vertybių sistemos nustatymas;
- organizacijos misijos suformulavimas;
- dabartinės situacijos analizė;
- strateginių tikslų nustatymas;
- taktinių tikslų nustatymas;
- operatyvinių tikslų nustatymas;
- veiklos plano rengimas.

Ginevičius ir Sūdžius (2008) viziją apibūdina kaip idealizuotą tikėtinų įvykių ir situacijų suvokimą bei pateikimą. Vizija gali būti suprantama kaip integruota organizacijos charakteristika jos gyvavimo artimesnėje ir tolimesnėje perspektyvoje. Kartais vizija apibrėžiama kaip visuminis organizacijos įvaizdis. Naudojant tokį apibrėžimą, būtina patikslinti, kad vizija – tai perspektyvinis organizacijos įvaizdis, nes įvaizdžio sąvoka dažniausiai vartojama apibūdinant šiuolaikinius organizacijos parametrus“ (Modernios organizacijų valdymo teorijos, 2008, p. 118-119). Organizacijos vertybių sistema turėtų susidėti iš tokių pagrindinių dalių:

- geranoriškumas vartotojui,
  - tikslų siekimo,
  - esmingo socialinio indėlio,
  - individualių laimėjimų,
  - kolektyvizmo jausmo,
  - produkto tobulumo,

- motyvų,
- efektyvaus valdymo (ten pat, p. 56).

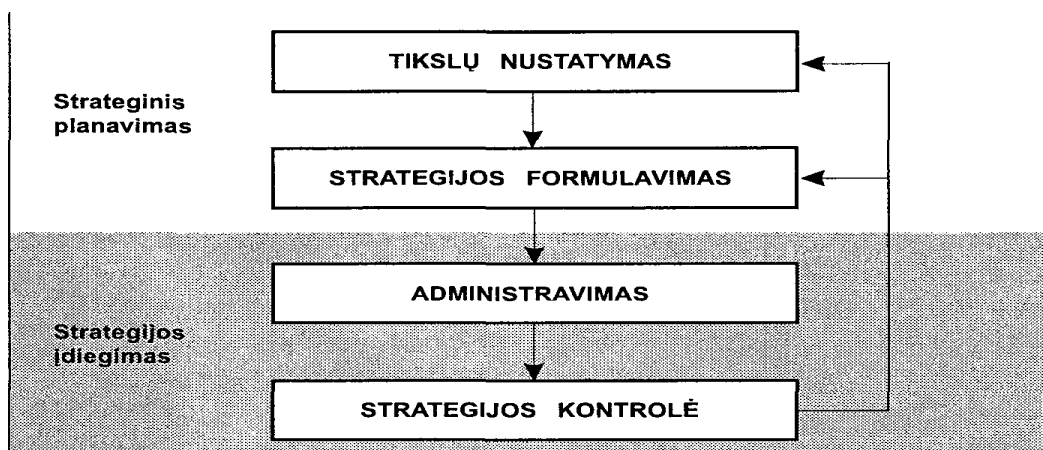
Misija, anot Stoner, Freeman., Gilbert (2000), yra pagrindinis organizacijos tikslas, pagrįstas planavimo prielaidomis. Esminis misijos apibūdinimo aspektas – organizacijos vaidmens, tenkinant vartotojų poreikius, įvardijimas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 patvirtintoje Strateginio planavimo metodikoje nurodoma mokykloms įsivertinti, t.y. atlikti stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizę (toliau vadinama – SSGG analizė), kuria apibendrinami ir sujungiami aplinkos ir išteklių analizės rezultatai, suklasifikuojami strategiją lemiantys veiksniai į keturias grupes: stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes (SSGG). Pirmiausia turi būti analizuojama esama valdymo srities būklė, nustatomos ir paaiškinamos plėtros problemų priežastys, aprašomos ateities plėtros tendencijos ir galimi sprendimai dėl investicijų. Fidler (2006) išskiria tris pagrindinius dabarties įvertinimo komponentus:

- Vidinių mokyklos išteklių ir jų naudojimo vertinimas
- Išorinės įtakos mokyklai vertinimas
- Vyraujančios mokyklos kultūros pripažinimas

Analizės paskirtis – visapusiškai įvertinti valdymo srities plėtrai svarbius išorės (politinius, ekonominius, socialinius ir technologinius) ir vidaus (institucinė sandara, reglamentavimas, veiklos rezultatai, ištekliai) veiksnius.

Strateginis valdymas yra „nuolatinis, dinamiškas ir nuoseklus procesas, kuriuo remiantis, laiku prisitaikoma prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau išnaudojamas turimas potencialas“ (Vasiliauskas, 2002, p.382). Strateginį valdymą sudaro keturios valdymo funkcijos: planavimas, organizavimas, vadovavimas, kontrolė.

3 pav. **Strateginio valdymo procesas**

Šaltinis: Stoner, J. A. F., Freeman, R. E., Gilbert, D. R. Jr. (2000). Vadyba. Vilnius: Poligrafija ir informatika. P. 266

3 pav. aiškiai pavaizduota strateginio valdymo schema, kur išskiriami du strateginio valdymo proceso etapai: strategijos planavimas ir įdiegimas. Visos valdymo funkcijos glaudžiai tarpusavyje sąveikauja. Nuo to, kaip bus atliekama kiekviena iš šių funkcijų, priklauso kitų efektyvumas ir galutinis rezultatas.

Apibendrinant galima teigti, kad strateginis valdymas, nuolatinės kaitos sąlygomis, įgauna vis didesnę reikšmingumą, nes įgalina suvokti organizaciją kaip visumą, įtakojamą išorinių ir vidinių veiksnių, ir sistemiškai tobulinti. Tai padeda numatyti visų veiklų vystymo strategijas, tikslus, įvertinti esamą situaciją, kompleksiškai tobulinti mokyklos organizaciją kaip sistemą. Šiuolaikinės mokyklos įgyvendina ne vieną savo organizacijos vystymo strategiją. Tačiau prioritetą teikiamas visuminei veiklos kokybės vystymo strategijai, kuri apima ir SP mokinių integracijos sritį.

2.2. Vadovavimas mokyklai: efektyvumas ir jo optimizavimo kryptys

Vadyba, pasak Sakalo (1998), yra daugialypis socialinis reiškinys, sudėtinga veiklos sfera, apimanti valdymo sprendimų formulavimą, įgyvendinimo mechanizmų parengimą bei jų funkcionavimą. Ji nuolat kinta, nes glaudžiai siejasi su visuomenės kaitos procesais. Šiandien švietimo įstaigos vadovas, anot Želvio (2003), turi atlikti ne tik administratoriaus, bet ir politikos formuotojo funkcijas. Keičiantis situacijai, poreikiams, vis didesnis dėmesys tenka kokybei. Dėl to vadovo pareigų vykdymas tampa neatsiejamu nuo kokybės vadybos. „Kokybės vadyba yra tokia vadybos filosofija ir metodai, kuriais vadovaudamasi organizacija nuolat tobulėja, siekdama kuo geriau patenkinti vartotojų poreikius, gerindama produktų arba paslaugų kokybę ir mažindama sąnaudas“. (Stoškus, Beržinskienė, 2005, p.81).

Veiksmingo vadovavimo svarba pabrėžiama ir LR švietimo įstatymo (2003) 5 straipsnyje „Švietimo sistemos principai“, kuriame nurodoma, kad, remiantis veiksminga vadyba, tinkamai ir laiku priimamais sprendimais, švietimo sistema turi siekti geros kokybės rezultatų, sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą. Mokyklos, kaip teigia Sergiovanni (2005), turi daugialypius siekius, kurie kartais nėra įgyvendinami. Vadovams nuolat tenka ieškoti pusiausvyros tarp teisėtumo, veiksmingumo ir efektyvumo. Kokybės valdymo sistemą galima apibūdinti tokiais organizacijos veiklos principais: komandinis darbas, integruotos struktūros sukūrimas, kokybės kriterijų (standartų) nustatymas, nuolatinis kokybės gerinimas ir kontrolė.

Targamadžė (2001) efektyvumą apibūdina kaip :

- „teisingų daiktų gaminimą” kada efektyvumas apima veiksmingumą, rezultatyvumą, naudingumą ir kokybiškumą, t.y. naudojant išteklius gaminami geri, kokybiški ir visuomenei reikalingi produktai;

- „daryti daiktus teisingai” kada efektyvumas suprantamas kaip produktyvumas ir našumas. Galima teigti, kad efektyvumas yra:

„- tinkamai iškeltų tikslų įgyvendinimas;

- kokybiško rezultato pasiekimas;

- racionalus, ekonomiškasis išteklių panaudojimas“ (Sajienė, Targamadžė, 2001, p.18).

Bagdonas ir Jucevičienė (2000) įvairiapusiškai išnagrinėję efektyvumo sampratą, pažymi, kad mokykla yra besikeičianti, funkcionuojanti organizacija, kurioje vyksta edukaciniai procesai, ir, pasak autorių, „nėra tikslinga nagrinėjant efektyvumo sampratą siekti vieno- grynojo vadybinio ar edukologinio, ar ekonominio požiūrio“. Autoriai suformuoja apibendrintą mokyklos veiklos efektyvumo apibrėžimą: mokyklos efektyvumas- tai rezultatyvus organizacijos iškeltų tikslų pasiekimas, „parodantis mokyklos kaip visumos ir jos atskirų narių pažangą, atspindėtą jų veikla ir šios veiklos socialine verte“ .

Taigi, efektyvumas yra ne tik rezultatų siekimas, bet ir organizacijos mikroklimatas, plėtros galimybės, reakcija į nuolatinius pokyčius. Šiuolaikinėje švietimo sistemoje nuolat vyksta daugybė pokyčių. Siekiant sėkmingai juos įgyvendinti, būtina šį procesą valdyti. Kaita, pasak Day ir kt. (1998), dažnai kelia nerimą dėl ateities: kokį įgūdžių gali prireikti, ar bus susidorojama su naujais uždaviniais, kaip pasikeis nusistovėjusi elgsena ir pan. Todėl efektyvus pokyčių valdymas yra neatsiejamas nuo darbuotojų tobulėjimo. Naujos ar pagilintos žinios, įgūdžiai formuoja kompetencijas, kurios padeda efektyvinti darbą, jungtis į komandinę veiklą, siekti bendrų tikslų.

Vadovavimas- vienas iš veiksmų, užtikrinančių mokyklos veiklos efektyvumą. Mokyklos efektyvumą užtikrinančių veiksmų optimizavimas turėtų vykti šiomis kryptimis:

- „organizacijos vizijos bei veiklos strategijos kūrimas bei realizavimas;
- ugdymo kokybės užtikrinimas,
- mokyklos procesų reglamentavimas bei reguliavimas;
- teigiamo klimato bei kultūros kūrimas ir palaikymas;
- personalo skatinimas profesionaliam tobulėjimui;

- mokyklos veiklos monitoringas;

- pokyčių organizacijoje skatinimas bei atstovavimas savo organizacijai visuomenėje“. (Kontautienė, Melnikova, 2008, p.105)

Apibendrinant galima teigti, kad efektyvi švietimo įstaigos veikla negalima be efektyvaus vadovavimo jai. Nuolat besikeičianti šiandieninė visuomenės gyvenimo situacija reikalauja, kad vadovavimas sietų visas mokyklos gyvenimo sritis, todėl vadovai turi suvokti naujas vadovavimo koncepcijas, įvaldyti naujus vadovavimo vaidmenis: gebėti vadovauti idėjoms ir plėtoti žmogiškąjį kapitalą, sutelkti bendruomenę kryptingam darbui, siekiant organizacijos efektyvumo.

2.3. Kokybiniai procesai mokykloje

Kokybė šiandieninėje konkurencingoje visuomenėje yra vienas svarbiausių sėkmės garantų. Kokybės, kaip galutinio tikslo, supratimas yra labai svarbus, tačiau apibrėžti nėra lengva dėl sąvokos įvairiapusiškumo. Kokybė literatūroje apibūdinama plačiai, įvairiais aspektais. Barczyk (1999) pateikia pagrindines kokybės apibrėžtis:

- tobulumo laipsnis;
- vidinė ar išskirtinė ypatybė ar bruožas;
- esminė ar išskirtinė ypatybė, atributika.

Autorius pažymi, kad „iš esmės kokybė gali būti apibrėžta kaip lūkesčių atitikimas. Kokybė yra vartotojų lūkesčių atitikimas ir/ ar viršijimas“ (Ten pat. p.84)

Edukacinėje literatūroje sutinkamos gana įvairios švietimo kokybės sampratos: „iškeltų tikslų ir gautų rezultatų atitikimas“, „vartotojų poreikių atitikimas“, „nuolatinis tobulėjimas“, „plėtra“, „socialinė ir psichopedagoginė kategorija, nusakanti švietimo rezultato bei poreikių ir lūkesčių atitikimą“ ir kt.

Rado (2003) kokybę švietimo srityje apibrėžia trimis aspektais:

- ekspertų parengtų kokybės reikalavimų patenkinimas (t.y. reikalavimai ugdymo turiniui ir egzaminams);
- „sutartyje“ numatytų reikalavimų patenkinimas (t.y. speciali programa, kurią mokykla pasiūlo mokinių tėvams);
- kiekvieno atskiro vartotojo reikalavimų patenkinimas (t.y. specifinių kiekvieno mokinio mokymosi poreikių patenkinimas) (Rado, 2003, p. 67)

Lusthausas (1997) mokyklos veiklos kokybę skirsto į sritis:

- Veiklos, skirtos paskirties įgyvendinimui, kokybė (efektyvumas);
- Veiklos kokybė turimų išteklių atžvilgiu (našumas);
- Veiklos, palaikančios gyvybingumą ir pastovumą, kokybė (tinkamumas) (1997, p.35).

Autorius taip pat pažymi, kad organizacija turi ne tik atlikti savo darbą, bet turėti darbo įvertinimo būdus.

Yra žinoma daug kokybės sistemų ir modelių. Minėtini ISO- 9000, ISO- 9001, TQM (visuotinė kokybės vadyba), EFQM (kokybės įsivertinimo modelis). Vienas iš kokybės vadybos elementų yra auditas.

Yra nemažai kriterijų, pagal kuriuos skirstomas auditas. Vienas iš kriterijų – audito atlikėjai bei audito apimtis ir pagal tai auditas skirstomas į tris rūšis:

- 0 1. Išorės (viešasis).
- 1 2. Vyriausybės (valstybės).
- 2 3. Vidaus (Kabašinskas, Toliatienė, 1997).

Vidaus auditas- mokyklos kokybės vertinimo modelis, kurio tikslas- skatinti mokyklas įsivertinti savo visų veiklų atitiktį ugdytinių poreikiams, veiklos standartams ir reikalavimams, nacionaliniams bei ES bendriesiems švietimo tikslams, nustatyti veiklos privalumus ir trūkumus tam, kad būtų nustatomi mokyklos tobulinimo prioritetai. Nuolatinio kokybės gerinimo sistema, Barczyk (1999) nuomone, turi glaudžiai sietis su bendrąja organizacijos strategija. Autorius išskiria 7 kokybės gerinimo elementus:

- vartotojai (apibrėžti vartotoją, jo poreikius);
- perspektyva ir misija (pokyčių organizavimas ir vykdymas);
- vadybos vaidmuo (darbuotojų bendradarbiavimas, patirties sklaida);
- įgaliojimas (įgūdžiai, susiję ne tik su tiesioginiu darbu, bet ir su organizaciniais keitimais);
- įsitraukimas (organizacijos nariai dalyvauja nuolatiniame kokybės gerinimo procese);
- paskatinimų struktūra (paskatinimas už kokybės gerinimą);
- mokymas (personalo ugdymas ir įgūdžių formavimas).

Bendrojo lavinimo vidaus audito metodikoje (2002), kuri pagrįsta mokyklos kokybės rodikliais bei juos išreiškiančiais kriterijais, išskiriamos septynios pagrindinės vidaus vertinimo sritys:

- Ugdymo turinys;
- Mokymosi pasiekimai;

- Mokymasis ir ugdymas;
- Pagalba moksleiviams;
- Etosas;
- Ištekliai ;
- Mokyklos valdymas ir kokybės garantavimas.

Išorės vertinimo sritys:

- Švietimo įstaigos ugdymo sąlygos (kontekstas, ištekliai, dalyviai);
- Ugdymo procesas (ugdymo kokybė, pedagoginė psichologinė, specialioji, socialinė pagalba, valdymas, vertinimas ir kokybės garantavimas);
- Tikslų siekimas (pažintiniai pasiekimai, asmenybės ir socialinės raidos pasiekimai, mokymosi sėkmingumas) (2002, p. 13-14).

Kiekvienoje vertinimo srityje yra išskirti mokyklos veiklos rodikliai ir pagalbiniai rodikliai. Kiekvienas pagalbinis rodiklis įvertinamas keturiais lygiais, o auditą sudaro dvi dalys:

1. Visos mokyklos veiklos įvertinimas, arba “platusis” auditas.
2. Pasirinktos vertinimo srities analizė. (Vidaus audito metodika, I d., 2002)

SP mokinių integracijos procesų bendrojo lavinimo mokykloje vertinimo rezultatai fiksuojami ir pateikiami švietimo būklės raportuose, kuriuos rengia ŠMM. 2003 m. Šiaulių universiteto mokslininkai Ruškus, Ambrukaitis, Ališauskas, Melienė, Elijošienė, Pacevičienė, Geležinienė ir kt. atliko kompleksinį tyrimą „Švietimo kokybės vadyba: specialiųjų poreikių vaikų integruotas ugdymas“. Autoriai nustatė, kad SUP mokinių ugdymui trūksta sistemingumo, tęstinumo, perimamumo. Anot mokslininkų, nevisi švietimo dalyviai vienodai suvokia integracijos misiją. Ugdymo procese trūksta kompetencijų taikant ugdymo metodus, mokymo būdus. Programų modifikavimo ir adaptavimo procesai SUP tenkina tik iš dalies.

Organizuojant ir vykdant SP mokinių integraciją bendrojo lavinimo mokykloje, svarbu pažinti mokinių individualumą, mokymosi poreikius ir galimybes, vadovautis LR ugdymą reglamentuojančiais teisės aktais, ugdymo įstaigos strateginiais planais. Vadovavimas SP mokinių integracijai, vykdomas įgyvendinant planavimo, organizavimo, vadovavimo, kontrolės funkcijas.

3. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ INTEGRACIJOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE VALDYMO EFEKTYVUMO EMPIRINIŲ TYRIMŲ REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristika

Tyrimo objektas- specialiųjų poreikių mokinių integracijos valdymo efektyvumas bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo tikslas- nustatyti specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso bendrojo lavinimo mokyklose valdymo efektyvumo būklę .

Tyrimo metodika ir metodologija.:

Tyrimo instrumento parengimas (priedai Nr. 1, Nr. 2) Anketa (klausimynas) skirta bendrojo lavinimo mokyklos administracijai ir pedagogams. Anketą sudaro sociodemografinis ir diagnostinis blokai.

1 dalis – duomenys apie mokyklos vadovus, pedagogus (amžius, lytis pareigos, turima kvalifikacija, vadybinė kategorija, darbovietė, darbo stažas).

2 dalis – teiginiai, kuriais remiantis, siekiama sužinoti apie bendrojo lavinimo mokykloje dirbančių pedagogų, mokyklos vadovų į(si)traukimą į specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymą.

3 dalis - teiginiai, susiję su specialiųjų poreikių mokinių organizavimu, integracijos proceso vertinimu.

4 dalis - atvirų klausimų blokas, skirtas vadovų ir pedagogų patiriamiems sunkumais, reikalingos pagalbos pobūdžiui išsiaiškinti.

Anketavimas Tyrimas buvo atliktas 2011 m. vasario- kovo mėn. Anketos buvo išdalintos Kelmės miesto ir rajono ugdymo įstaigų pedagogams ir vadovams. Apklausoje dalyvaujantiems respondentams pirmiausia buvo paaiškinta, koku tikslu atliekamas tyrimas, po to buvo pateikta trumpa anketos užpildymo instrukcija.

Duomenų apdorojimas Tyrimo duomenys apdoroti statistiškai, naudojant SPSS (Statistical Package for Social Sciences); panaudoti kiekybiniai matematinės statistikos metodai. Susisteminta informacija pateikta lentelėse bei grafikuose.

Tyrimo geografija ir imtis: Atliekant tyrimą buvo apklausti 24 mokyklų vadovai ir 126 pedagogai- generalinė visuma 150 respondentų (N= 150). Išdalinta 150 anketų pedagogams ir 30 mokyklų vadovams. Anketų grįžtamumas 84 proc. ir atitinkamai 80 proc.

Respondentų charakteristika

Tyrimo metu buvo apklausta 150 tiriamųjų: Kelmės miesto ir rajono ugdymo įstaigų pedagogai ir vadovai. Respondentų pasiskirstymas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas (%)

Statusas	N	%
Pedagogai	126	84
Vadovai	24	16
Iš viso	150	100,00

Analizuojant respondentų pasiskirstymą lyties aspektu nustatyta, kad apklausoje dalyvavo 74 proc. moterų (N=111) ir 26 proc. (N=26) vyrų. Duomenys pateikti 2 lentelėje. Galima išvelgti tendenciją, kad švietimo sistemoje dažniausiai dirba moterys.

2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (%)

Lytis	Pedagogai		Vadovai	
	N	%	N	%
Moteris	94	74,6	17	70,8
Vyras	32	25,4	7	29,2
Iš viso	126	100,0	24	100,0

Iš duomenų, pateiktų 3 lentelėje matyti, kad apklausoje dalyvavusių mokytojų pedagoginio darbo stažas yra 16- 25 metai, vidurkis- 15 metų. Daugiausia apklaustų vadovų vidutiniškai turi 20 metų vadybinio darbo patirtį.

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą (%)

Stažas	Pedagogai		Administracija	
	N	%	N	%
Iki 5 metų	25	19,8	-	-
6- 15 metų	36	28,6	3	12,5
16- 25 metai	36	28,6	11	45,8
26 ir daugiau	29	23,0	10	41,7
Iš viso	126	100,0	24	100,0

Respondentai skirstomi dar į penkias grupes pagal ugdymo institucijos, kurioje jie dirba tipą: darželį- mokyklą, pradinę mokyklą, pagrindinę mokyklą, vidurinę mokyklą, gimnaziją. Šis pasiskirstymas buvo naudojamas lyginant skirtingų ugdymo įstaigų SP mokinių integracijos kokybės būklės vertinimo aspektu. Respondentų, pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigos tipą, pateiktas 4 lentelėje. Daugiausia respondentų dirba pagrindinėse mokyklose: 46,0 proc. pedagogų ir 58,3 proc. vadovų. Kiek mažiau apklaustų pedagogų dirba pradinėse (21,4 proc.),

vidurinėse mokyklose (14,3 proc.), darželiuose- mokyklose (13,5 proc.) ir tik 4,8 proc. gimnazijose. Neapklaustas nei vienas gimnazijos vadovas.

4 lentelė

Respondentų (mokytojų, specialistų ir vadovų) sociodemografinių duomenų rezultatai (N = 150)

Demografinis blokas		Pedagogai		Administracija	
		N	%	N	%
Darbovietė	Darželis- mokykla	17	13,5	1	4,2
	Pradinė mokykla	27	21,4	1	4,2
	Pagr. mokykla	58	46,0	14	58,3
	Vidurinė mokykla	18	14,3	8	33,3
	Gimnazija	6	4,8	-	-
Darbovietės vieta	Miestas (apskritis centras)	11	8,7	1	4,2
	Rajono centras	63	50,0	6	25,0
	Miestelis	17	13,5	9	37,5
	Kaimas	35	27,8	8	33,3
Pareigos	Dalyko pedagogė (-as)	46	36,5	-	-
	Logopedė (-as)	12	9,5	-	-
	Mokytojo padėjėja (-as)	8	6,3	-	-
	Spec. pedagogė (-as)	9	7,1	-	-
	Pradinio ugdymo pedagogė (-as)	42	33,3	-	-
	Kineziterapeutė (-as)	3	2,4	-	-
	Soc. pedagogė (-as)	6	4,8	-	-
Vadybinė kategorija	I vadybinė kategorija	-	-	-	-
	II vadybinė kategorija	-	-	12	50,0
	III vadybinė kategorija	-	-	12	50,0
Kvalifikacinė kategorija	Mokytoja (-as)	64	50,8	-	-
	Vyr. mokytoja (-as)	49	38,9	-	-
	Metodininkė (-as)	13	10,3	-	-
	Ekspertė (-as)	-	-	-	-
Dalyvavimas mokyklos SUK	Taip	56	44,4	19	79,2
	Ne	70	55,6	5	20,8
Dalyvavimas seminare, paskaitoje apie SP	Taip	94	74,6	22	91,7
	Ne	32	25,4	2	8,3
Bendravimas su SP turinčiais asmenimis ne mokykoje	Taip	87	69,0	20	83,3
	Ne	39	31,0	4	16,7
SP asmenų buvimas šeimoje, draugų tarpe	Taip	31	24,6	4	16,7
	Ne	95	75,4	20	83,3

Lietuvoje kvalifikacinių kategorijų sistema yra 4 pakopų. 4 lentelėje matyti, kokią kvalifikaciją yra įgiję respondentai. Pusė apklaustų pedagogų, t.y. 50,8 proc. dar nekėlė kvalifikacijos, 38,9 proc. yra vyresnieji mokytojai, 10,3 proc.- mokytojai metodininkai. Ekspertai apklausoje nedalyvavo. Kvalifikacija gali būti tobulinama seminaruose, kursuose ir kituose renginiuose. Gautų duomenų analizė rodo, kad 74,6 proc. pedagogų ir 91,7 proc. vadovų yra dalyvavę įvairiuose renginiuose, susijusiuose su specialiųjų poreikių mokinių ugdymu. Iš 3 priede pateiktų susistemintų duomenų matyti, kad tiek pedagogai, tiek vadovai aktyviausiai dalyvauja rajono bei Lietuvos mastu organizuojamuose seminaruose bei konferencijose. Daug mažesnis skaičius respondentų dalyvavo respublikiniuose ir tarptautiniuose renginiuose.

3.2. Tyrimo duomenų analizė. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso valdymo efektyvumo būklės ypatumai

Kelmės raj. savivaldybės Švietimo skyriaus duomenimis, 2010- 2011 m.m. miesto ir rajono bendrojo lavinimo mokyklose integruotai ugdomi 1008 mokiniai, tai sudaro 19,8 proc. besimokančiųjų. Nuo 2001- 2002 m.m. rajone integruotai ugdomų mokinių skaičius padidėjo beveik 9,3 proc. Skaičiaus augimas nuoseklus, atitinka bendras šalies tendencijas.

Įsibėgėjant integracijos procesui, kiekvienam mokytojui, mokyklos vadovui tenka dirbti su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais: pažinti jų specialiuosius poreikius, padėti adaptuotis aplinkoje, mokyti, lavinti, auklėti ir t.t. Siekiant išsiaiškinti, kur kreipiasi pedagogai, vadovai, norėdami daugiau sužinoti apie SP mokinių integraciją, buvo suformuluoti 8 teiginiai. Apklausos dalyviai savo atsakymus žymėjo ranginėje skalėje: „neteko išmėginti“, „šiek tiek sužinojau“, „daug sužinojau“. Jų pasirinkti atsakymai buvo įvertinti kiekybiškai (nuo 0 iki 2). Gauti tyrimo duomenys pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

Žinių apie specialiųjų poreikių mokinių integraciją įgyjimo būdai (N = 150)

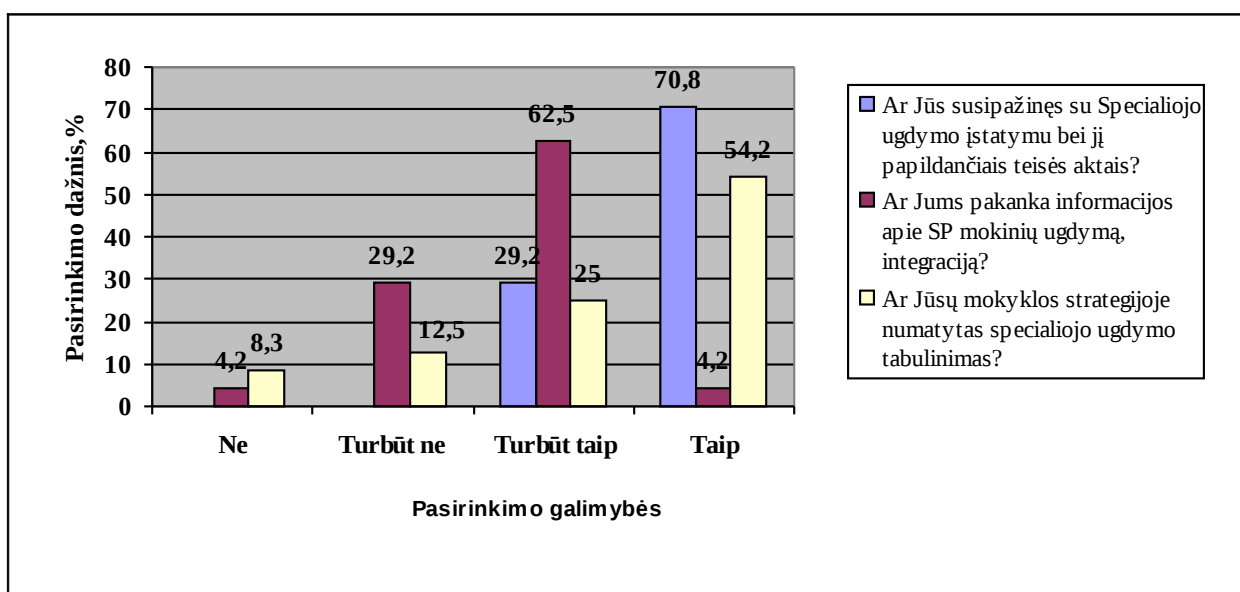
Žinių įgijimo būdas		Pedagogai		Vadovai	
		N (126)	%	N (24)	%
Ieškau informacijos internete	Neteko išmėginti	14	11,1	4	16,7
	Šiek tiek sužinojau	48	38,1	12	50,0
	Daug sužinojau	64	50,8	8	33,3
Skaitau mokslinius straipsnius, konferencijų medžiagą	Neteko išmėginti	13	10,3	2	8,3
	Šiek tiek sužinojau	37	29,4	17	70,8
	Daug sužinojau	76	60,3	5	20,8
Skaitau knygas apie specialiųjų poreikių mokinių integraciją	Neteko išmėginti	10	7,9	4	16,7
	Šiek tiek sužinojau	69	54,8	13	54,2
	Daug sužinojau	47	37,3	7	29,2
Konsultuojuosi su mokykloje dirbančiais specialistais	Neteko išmėginti	4	3,2	1	4,2
	Šiek tiek sužinojau	56	44,4	12	50,0
	Daug sužinojau	66	52,4	11	45,8
Konsultuojuosi su pedagoginės – psichologinės tarnybos specialistais	Neteko išmėginti	6	4,8	7	29,2
	Šiek tiek sužinojau	70	55,6	6	25,0
	Daug sužinojau	70	39,7	11	45,8
Bendrauju su darbuotojais, kurie yra susidūrę su panašiomis problemomis	Neteko išmėginti	32	25,4	7	29,2
	Šiek tiek sužinojau	47	37,3	12	50,0
	Daug sužinojau	47	37,3	5	20,8
Kreipiuosi į kitas organizacijas	Neteko išmėginti	57	45,2	15	62,5
	Šiek tiek sužinojau	47	37,3	8	33,3
	Daug sužinojau	22	17,5	1	4,2
Diskutuojau su kitų mokyklų vadovais	Neteko išmėginti	6	4,8	3	12,5
	Šiek tiek sužinojau	60	47,6	16	66,7
	Daug sužinojau	60	47,6	5	20,8

Pedagogai nurodė, kad daugiausia žinių apie SP mokinių integraciją įgyja skaitydami mokslinius straipsnius, konferencijų medžiagą (60,3 proc.). Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad 52,4

proc. pedagogų daug sužinojo bendraudami su mokykloje dirbančiais specialistais ir 50,8 proc.-ieškodami reikiamos informacijos internete. Vadovų žinių paieškos būdai nelabai skiriasi nuo pedagogų. Pastarieji dažniau nei mokytojai konsultuojasi su PPT specialistais (45,8 proc.). Informacijos internete ieško 33,3 proc., o 45,8 proc. daug sužino diskutuodami su logopedais, spec. pedagogais ir kitais mokykloje dirbančiais specialistais. Taikant χ^2 testą nustatyta, kad vadovų naujų žinių paieškos faktorių pasireiškimas nepriklauso nei nuo darbo stažo, nei nuo turimos vadybinės kategorijos. Analizuojant pedagogų paieškos būdų priklausomybę nuo amžiaus ir turimos kvalifikacijos, pasitvirtino H_0 – žinių įgijimas nepriklauso nuo pedagogo amžiaus, profesinės kvalifikacijos.

SP mokinių integravimas bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenėms kelia uždavinį- ugdymo procesą organizuoti taip, kad jis atitiktų kiekvieno mokinio galimybes.

Tyrimo metu vadovų buvo prašoma apibūdinti SP turinčių mokinių ugdymo organizavimą. Suformuluotas 21 klausimas. Respondentai atsakymus žymėjo ranginėje skalėje: „ne“, „turbūt ne“, „nežinau“, „turbūt taip“, „taip“. Viena iš sėkmingo SP mokinių ugdymo organizavimo bendrojo lavinimo mokykloje sąlygų yra įstatymų išmanymas bei gebėjimas kurti strategijas. 4 paveiksle matyti, kad 70,8 proc. apklaustų mokyklos vadovų teigia susipažinę su Specialiojo ugdymo įstatymu ir kitais specialųjų ugdymą reglamentuojančiais teisės aktais. 29,2 proc. respondentų yra savikritiški ir teigia turbūt išmanantys įstatymus. Galima daryti prielaidą, kad SP mokinių ugdymas organizuojamas vadovaujantis LR galiojančiais teisės aktais.

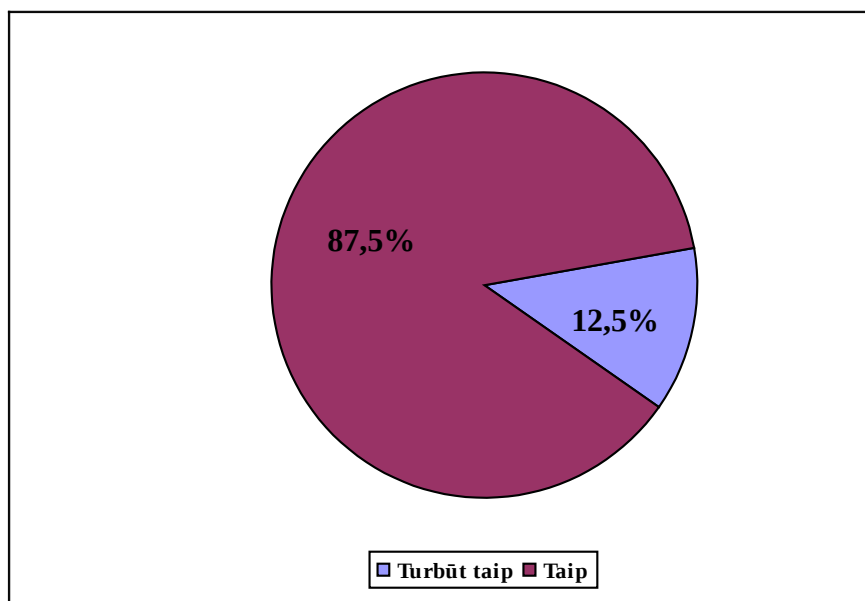

4 pav. Vadovų įstatymų, reglamentuojančių SP mokinių ugdymą, išmanymo bei gebėjimo kurti strategijas vertinimas (N = 24)

4 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad mokyklos strategijoje specialiojo ugdymo tobulinimą numato daugiau nei pusė (54,2 proc.) respondentų

Analizuojant tyrimo duomenis apie informacijos, susijusios su SP mokinių ugdymu, jų integracija, pakankamumą, vadovų nuomonės išsiskyrė. 62,5 proc. mano, kad sukaupta informacija yra pakankama SP mokinių ugdymo organizavimui. Beveik trečdalis tyrime dalyvavusių vadovų (29,2 proc.) teigia, kad informacijos tikriausiai nepakanka. Tai leidžia daryti prielaidą, kad siekiant efektyvios SP mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokykloje, vadovams būtina tobulinti savo kompetencijas šioje srityje.

Siekiant efektyvaus SP mokinių ugdymo proceso organizavimo, svarbu įvertinti mokinių pažangos poslinkius, ugdymo proceso veiksmingumą. 5 paveiksle matyti, kad visose mokyklose vertinami integruotai ugdomų mokinių pasiekimai. Tai nurodo beveik visi respondentai, nors daugiau nei dešimtadalis vadovų tuo nėra įsitikinę.

5 pav. SP mokinių pažangos vertinimas mokyklose (N = 24)

Galima daryti prielaidą, kad mokyklos vadovai, remdamiesi SP mokinių pasiekimų rezultatais, planuoja jų ugdymo tobulinimą.

Bendrojo lavinimo mokykloje teikiama pagalba specialiųjų poreikių ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims atitinka pirmojo lygmens pagalbą, už kurią atsakinga mokykloje veikianti specialiojo ugdymo komisija (toliau SUK). Švietimo įstaigos SUK veiklą, įvertinant specialiuosius ugdymosi poreikius ir organizuojant jų tenkinimą, reglamentuoja LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl *Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos* (2000) bei LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos

ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl *Asmens specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimo tvarkos* (2000) ir LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl *Specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos* (2002).

Tyrimo metu vadovų buvo klausta apie SUK veiklą bendrojo lavinimo mokykloje. Iš 6 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad beveik visose mokyklose veikia SUK (91,7 proc.), kurios skiria mokiniams specialųjį ugdymą, pritaiko mokymo programas, aptaria darbo su vaiku būdus, metodus, tempą (66,7 proc.). Dauguma (79,2 proc.) apklaustų vadovų teigia, kad mokyklos SUK atlieka svarbią informavimo, pedagogų konsultavimo specialiojo ugdymo klausimais funkciją. Didžioji dalis respondentų teigia, kad mokyklos strateginiuose planuose numatytas specialiojo ugdymo tobulinimas, tikėtina, atsižvelgiant į SUK rekomendacijas.

6 lentelė

Mokyklos specialiojo ugdymo komisijos veiklos vertinimas (N = 24)

	Ne	Turbūt ne	Nežinau	Turbūt taip	Taip
	%	%	%	%	%
Ar Jūsų mokyklos strategijoje numatytas specialiojo ugdymo tobulinimas?	8,3	12,5	-	25,0	54,2
Ar specialiojo ugdymo koordinatorius žino problemas, susijusias su SP mokiniais?	-	-	-	25,0	75,0
Ar mokykloje veikia SUK?	-	8,3	-	-	91,7
Ar mokyklos SUK skiria specialųjį ugdymą, aptaria darbo su vaiku programas, būdus, metodus, tempą?	4,2	8,3	-	20,8	66,7
Ar mokyklos SUK konsultuoja klasių, dalykų mokytojus specialiojo ugdymo klausimais, informuoja apie vaiko ugdymosi sunkumus, pažangą?	-	8,3	-	12,5	79,2

Pagal mokyklų vidaus darbų pasiskirstymą specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo organizavimo ir kitus su šia sritimi susijusius klausimus (SUK darbas, metodinė veikla, vidaus darbo kontrolė) dažniausiai kuruoja direktorių pavaduotojai ugdymui. Mokyklų direktoriai, atlikdami savo funkcijas, planuoja specialiosios pedagoginės pagalbos teikimą, tvirtina SUK sudėtis, sutrikusios kalbos ir komunikacijos vaikų sąrašus, sprendžia specialistų, jų kvalifikacijos tobulinimo klausimus. Tyrimo duomenimis, SUK dažniausiai vadovauja direktoriaus pavaduotojai (žr. 5 priedas).

SP mokinių integracijos proceso efektyvumą lemia daugelis veiksnių. Vienas iš jų – pedagogų pasirengimas dirbti su šiais mokiniais. Tyrimo metu vadovų buvo prašoma įvertinti mokytojų pasirengimą dirbti su SP turinčiais mokiniais.

Iš 7 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad didžioji dalis vadovų mokytojų pasirengimą dirbti su specialiųjų poreikių mokiniais vertina teigiamai, t.y. mano, kad pedagogai turi tokiam

darbui reikiamų žinių ir įgūdžių. 75 proc. respondentų pažymi, kad sudaro sąlygas mokytojams dalyvauti kvalifikacijos kėlimo renginiuose specialiojo ugdymo klausimais.

7 lentelė

Mokytojų pasirengimo dirbti su specialiųjų poreikių mokiniais vertinimas (N = 24)

	Ne	Turbūt ne	Nežinau	Turbūt taip	Taip
	%	%	%	%	%
Ar Jūsų mokyklos pedagogai yra pasirengę dirbti integruotose klasėse?	-	4,2	16,7	54,2	25,0
Ar sudarote sąlygas pedagogams dalyvauti kvalifikacijos kėlimo renginiuose specialiojo ugdymo temomis?	-	-	4,2	20,8	75,0
Ar mokytojai geba rengti bei pritaikyti ugdymo programas specialiųjų poreikių mokiniams?	-	4,2	-	66,7	29,2

Svarbus etapas, organizuojant SP mokinių mokymą, yra programų rengimas ir pritaikymas- bendrųjų programų modifikavimas, adaptavimas ar individualizavimas. Ugdymo programų pritaikymo SP turinčiam mokiniui pranašumas yra tas, kad jos leidžia remtis turimais mokinių gebėjimais, padeda ugdyti reikiamas jų kompetencijas, formuoja pasitikėjimą savimi, sudaro socializacijos prielaidas. Apklausa rodo, kad tik trečdalis (29,2 proc.) vadovų yra įsitikinę, jog mokytojai geba tai atlikti, o daugiau nei pusė (66,7 proc.) nėra visiškai tikri dėl mokytojų gebėjimo rengti ir pritaikyti SP mokiniams ugdymo programų.

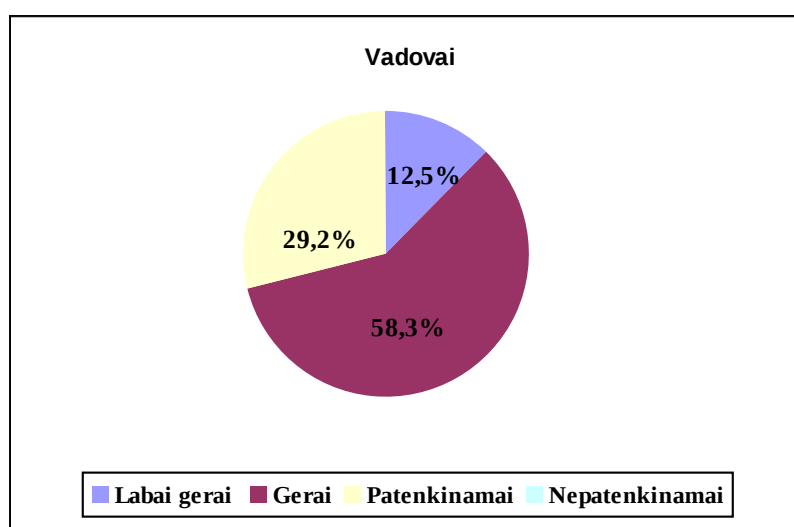
Pagalbos teikimas SP turintiems mokiniams- tai pedagoginių priemonių visuma, kuri padeda užtikrinti tokių mokinių ugdymą. Todėl labai svarbu ugdymo įstaigoje turėti tam tikrą pagalbos teikimo sistemą SUP turintiems mokiniams. Iš 8 lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog 70,8 proc. apklaustų mokyklos vadovų teigia savo ugdymo įstaigose turintis tokią sistemą. Vadovai, dalyvavę apklausoje nurodė, kad jų ugdymo įstaigose yra kaupiama informacija apie SP mokinius, jų ugdymosi pasiekimus. Iš 8 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad 87,5 proc. respondentų nurodo ne tik formaliai fiksuojantys SP mokinių ugdymosi poslinkius, bet ir juos aptariantys, analizuojantys. Būtų galima daryti dalinę prielaidą, kad mokyklose ieškoma ugdymo pagerinimo, integracijos efektyvinimo būdų. Tačiau didžioji dalis vadovų nėra įsitikinę, ar jų vadovaujamose švietimo įstaigose integruotai ugdomi SP turintys mokiniai pasiekia reikiamą žinių lygį (79,2 proc.) ir tik 8,3 proc. respondentų mano, kad jų vadovaujamose ugdymo institucijose sėkmingai integruojami SP turintys mokiniai. 75 proc. vadovų pozityviai, tačiau ne užtikrintai, vertina integracijos sėkmingumą. Galima manyti, kad taip yra dėl to, jog tik 58,3 proc. respondentų savo ugdymo įstaigose vertina specialiojo ugdymo kokybę, o 12,5 proc. šio vertinimo neatlieka visiškai. Tyrimo duomenys atskleidė nesisteminę mokyklos vadovų bendravimą su SP mokinių tėvais.

Specialiųjų poreikių mokinių integravimo į bendrojo lavinimo mokyklą efektyvumo vertinimas (N = 24)

	Ne		Turbūt ne		Nežinau		Turbūt taip		Taip	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Ar yra mokykloje pagalbos sistema specialiųjų poreikių mokiniams?	-	-	4,2	1	12,5	3	12,5	3	70,8	17
Ar kaupiama informacija apie specialiųjų poreikių mokinius ir jų ugdymosi pasiekimus?	-	-	-	-	-	-	12,5	3	87,5	21
Ar Jūsų mokykloje aptariami ir fiksuojami specialiųjų poreikių mokinių pasiekimai?	-	-	-	-	8,3	2	4,2	1	87,5	21
Ar Jums tenka bendrauti su specialiųjų poreikių mokinių tėvais? (<i>aptarti integraciją</i>)	12,5	3	12,5	3	-	-	12,5	3	62,5	15
Ar Jūsų mokykloje vertinama specialiojo ugdymo kokybė?	-	-	12,5	3	4,2	1	25,0	6	58,3	14
Ar, Jūsų nuomone, mokiniai pasiekia reikiamą žinių lygį?	4,2	1	4,2	1	12,5	3	79,2	19	-	-
Kaip manote, ar Jūsų mokykla sėkmingai integruoja specialiųjų poreikių vaikus?	-	-	4,2	1	12,5	3	75,0	18	8,3	2
Ar mokyklos bendruomenė supranta pareigas ir imasi atsakomybės už specialiųjų poreikių mokinius?	8,3	2	-	-	-	-	37,5	9	54,2	13

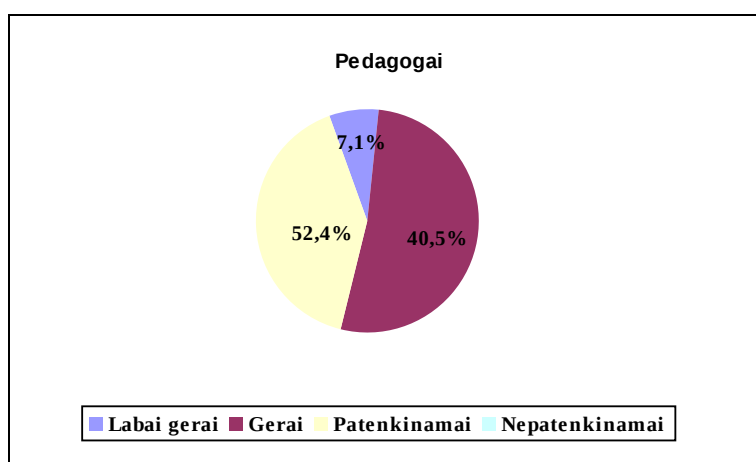
Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad daugiau kaip pusė mokyklų vadovų yra įsitikinę, o trečdalis ne taip tvirtai įsitikinę, jog mokyklos bendruomenė supranta mokyklos funkcijas ir imasi atsakomybės už specialiųjų poreikių mokinių integraciją. Empirinio tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad bendrojo lavinimo mokyklose ne visada pakankamai dėmesio skiriama SP mokinių integravimo kokybei ir tai išlieka aktuali problema.

Tai iš dalies patvirtina ir mokyklos vadovų integracijos efektyvumo vertinimas. (žr. 6 pav.). Iš pateiktų duomenų matyti, kad gerai integracijos kokybės būklę vertina beveik 60 proc., labai gerai arba puikiai- 12,5 proc. apklaustųjų. Atlikus empirinių duomenų analizę, paaiškėjo, kad net trečdalis atsakiusiųjų kokybės būklę vertina tik patenkinamai.

6 pav. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos efektyvumo vertinimas (N = 24)

Empirinio tyrimo metu nustatyta, kad pedagogai, labiau negu vadovai, kritiškiau vertina integracijos efektyvumą švietimo įstaigose. Iš 7 pav. pateiktų duomenų matyti, kad kokybės būklę teigiamai, t.y. labai gerai arba gerai, įvertino šiek tiek mažiau nei pusė respondentų. Likusi dalis, 52,4 proc. pedagogų mano, kad SP mokinių integracija jų įstaigose vykdoma patenkinamai. Tokiam vertinimui, tikėtina, įtakos gali turėti pedagogų tiesioginis darbas su SP mokiniiais, ugdymo problemų sprendimas, pagalbos teikimo organizavimas, praktinė situacijos studija.

7 pav. **Specialiųjų poreikių mokinių integracijos efektyvumo vertinimas** (N = 126)

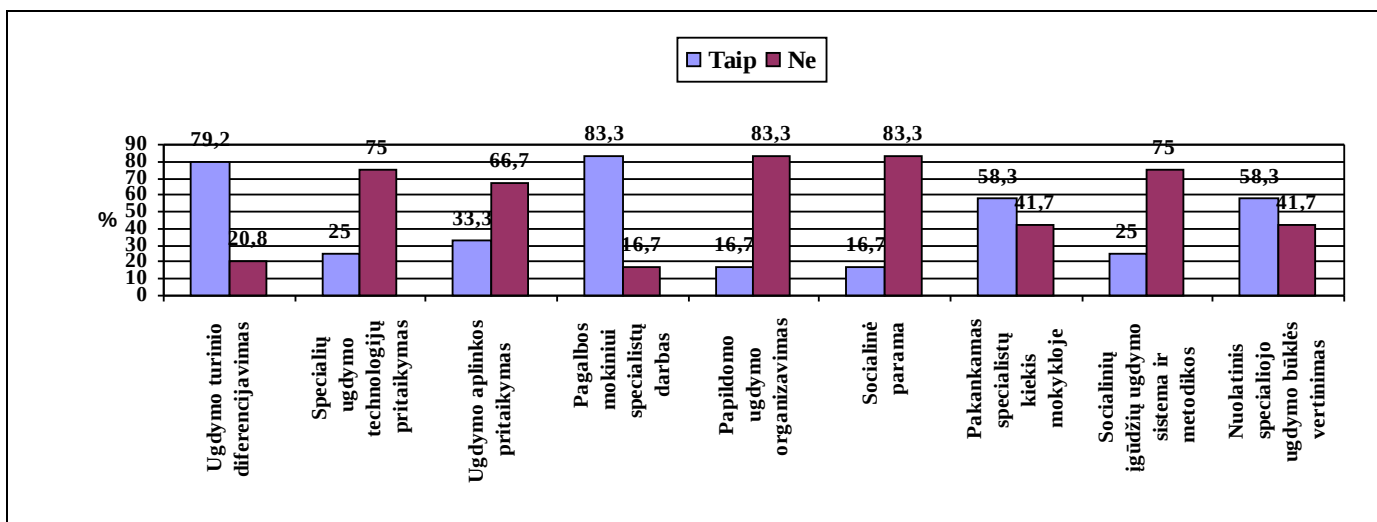
Taikant χ^2 testą nustatyta, kad pozityviausiai integracijos proceso efektyvumą vertina pradinių klasių mokytojai, logopedai. Kritiškiausiai vertino dalykų mokytojai. Tikėtina, kad taip gali būti dėl, kad didžiąją dalį respondentų sudarė būtent pradinių klasių bei dalykų mokytojai.

Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad jei mokyklos vadovai ir pedagogai objektyviai vertina ir sąžiningai įsivertina esamą SP mokinių integracijos efektyvumo būklę, tai leidžia ieškoti naujų proceso efektyvinimo sprendimų.

SP mokinių integracija bendrojo lavinimo mokyklose apima SUP įvertinimą bei tenkinimą, aplinkos pritaikymą, specialistus ir jų pagalbą mokiniui ir kt. bei šių procesų kokybę. Siekiant išsiaiškinti SP mokinių integracijos ir bendrojo lavinimo mokyklas efektyvumą, respondentų buvo prašoma nurodyti, kokie kriterijai, jų nuomone, nusako integracijos proceso kokybės būklę. 8 paveiksle pateikti apklausos rezultatai rodo, kad didžioji dalis vadovų mano, jog geriausiai integracijos bendrojo lavinimo mokykloje būklę nusako specialistų (logopedų, spec. pedagogų ir kt.) darbas. Kaip labiausiai efektyvumą nusakantį kriterijų, vadovai išskiria pagalbos mokiniui

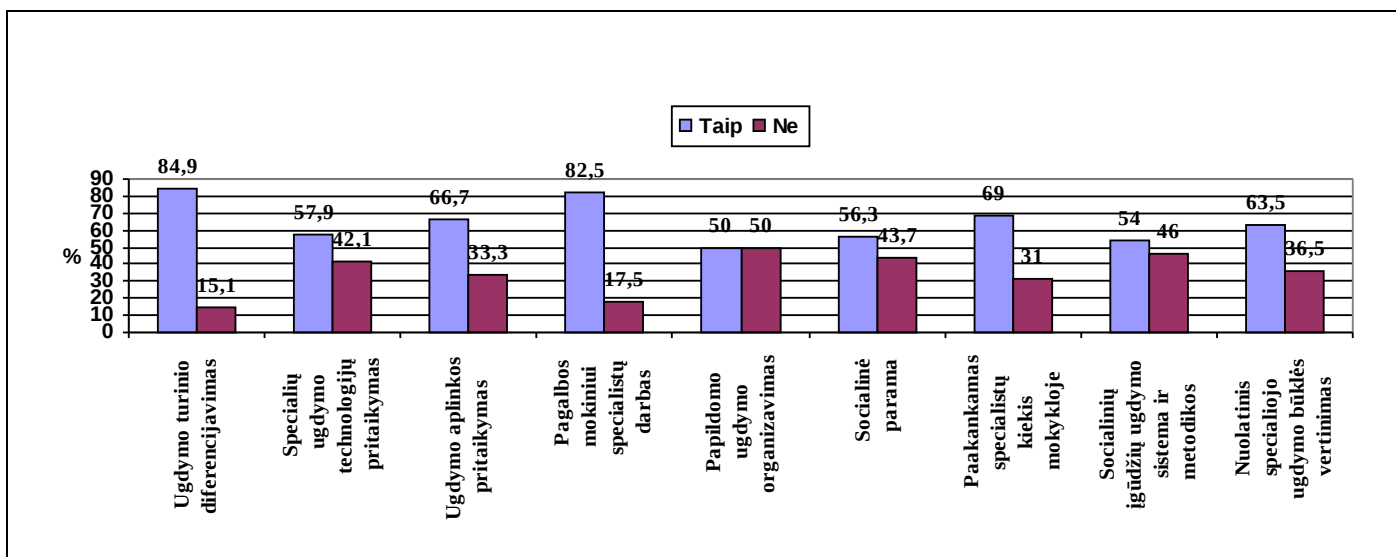

specialistų darbą (83,3 proc.), ugdymo turinio diferencijavimą (79,2 proc.). Taip pat vadovai vertina pakankamą specialistų kiekį mokykloje bei nuolatinio specialiojo ugdymo būklės vertinimo (58,3 proc.) įtaką integracijos efektyvumui. Mažiausiai efektyvumą nusakančiais veiksniais direktoriai ir jų pavaduotojai nurodė esant papildomo ugdymo organizavimą bei socialinę paramą (83,3 proc.), socialinių įgūdžių ugdymo sistemą ir metodikas bei specialių ugdymo technologijų pritaikymą (75 proc.).

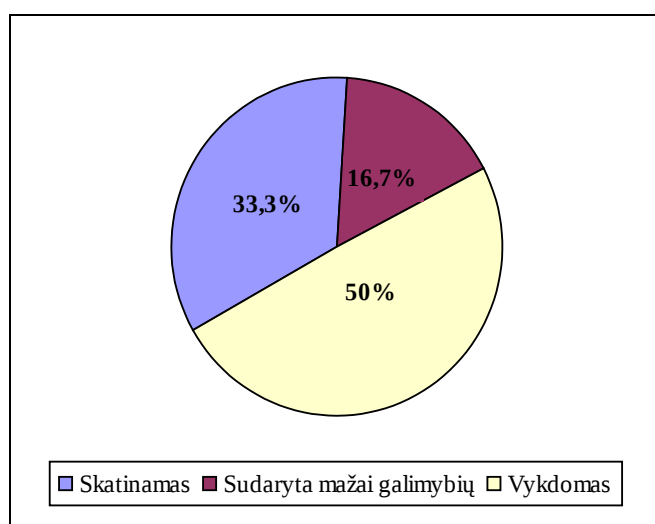
8 pav. Integracijos proceso būklės vertinimas. Vadovai (N = 24)

To paties buvo klausta ir apklausoje dalyvaujančių pedagogų. Iš esmės, atsakymai buvo labai panašūs. 9 paveiksle pateikti pedagogų integracijos proceso efektyvumo būklę nusakančių kriterijų vertinimai. Pedagogų nuomone, ugdymo turinio diferencijavimas (84,9 proc.) yra tas kriterijus, pagal kurį galima spręsti apie SP mokinių integravimo efektyvumą. Ne mažiau svarbiu pedagogai laiko specialistų darbą (82,5 proc.). Kaip ir vadovai, pedagogai išskiria pakankamą specialistų kiekį mokykloje (69 proc.). Mažiausiai integracijos efektyvumo būklę nusakančiu pedagogai mano esant papildomo ugdymo organizavimą (50 proc.), socialinių įgūdžių ugdymo sistemą ir metodikas (46 proc.) bei, kaip ir vadovai, socialinę paramą (43,7 proc.).

9 pav. Integracijos proceso būklės vertinimas. Pedagogai (N = 126)

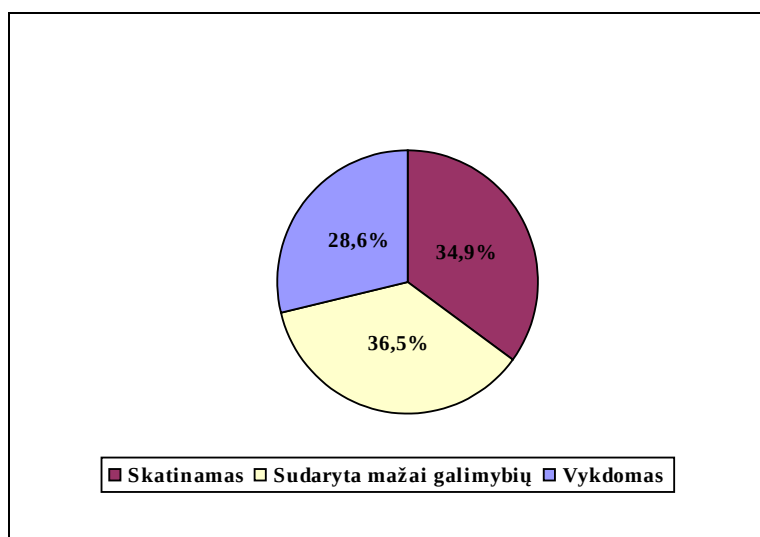
Tiek vadovai, tiek pedagogai, vertindami integracijos kokybės būklę, kaip labiausiai informatyvų rodiklį išskiria ugdymo turinio diferencijavimą. Todėl kyla klausimas- kaip, kokybiniu aspektu, mokyklose yra vykdomas ugdomosios veiklos diferencijavimas ir individualizavimas. Apklaustos metu, tiek pedagogų, tiek vadovų buvo prašoma nurodyti kaip vykdomas šis procesas jų įstaigose. Iš 10 pav. pateiktų duomenų matyti, jog pusė apklaustų vadovų mano, kad yra sudaryta per mažai galimybių pasirenkant dalykus ar dalykų modulius. Trečdalis respondentų nurodo, kad skatinamas veiklos diferencijavimas ir individualizavimas, kada kiekvienam mokiniui sudaroma galimybė atskleisti savo gebėjimus. Mažiausia dalis (16,7 proc.) apklaustų vadovų teigia ne visada sudarantys galimybes mokinių savitumams atsiskleisti

10 pav. Mokykloje vykdomos veiklos diferencijavimo ir individualizavimo būklės įvertinimas (N = 24)

Pedagogų atsakymai, priešingai nei vadovų, pasiskirstė tolygiau. (žr. 11 pav.) Dominuoja negatyvus vertinimas- mokyklose sudaroma per mažai galimybių pasirinkti pasirenkamuosius dalykus bei modulius (36,5 proc.). Trečdalis respondentų vertinimai teigiami, t.y. jų nuomone, mokykla yra puiki terpė atsiskleisti savitumams. Likę 28,6 proc. apklaustų pedagogų mano vykstant ugdomosios veiklos diferencijavimui ir individualizavimui, tačiau pasigenda daugiau galimybių mokinių saviraiškai.

Taikant χ^2 testą nustatyta, kad pozityviausiai ugdomosios veiklos diferencijavimą ir individualizavimą vertina pagalbos mokiniui specialistai (spec. pedagogai, logopedai, soc. pedagogai). Didžiausia dalis kritiškai vertinančių galimybes pasirinkti modulius ar pasirenkamuosius dalykus yra pradinio ugdymo pedagogai.

11 pav. Mokykloje vykdomos veiklos diferencijavimo ir individualizavimo būklės įvertinimas (N = 126)

SP mokinių integracija – tai ne tik mokinio buvimas bendrojo lavinimo mokyklos klasėje ar akademinų žinių diegimas, bet ir socialiniai santykiai, elgesio modeliai ir kt. Pedagogų, ugdančių SP mokinius tikslas- sėkmingai integruoti tokius mokinius į klasės, mokyklos bendruomenę. Tai padaryti kartais gali būti labai sunku dėl mokinių nenoro priimti „kitokį“, patyčių, mokinių, o neretai dar ir pedagogų, požiūrio problemų. 9 lentelėje pateikti empirinio tyrimo duomenys rodo, kad pusė respondentų pastebi, jog klasės draugai kritiškai vertina SP turinčius mokinius, dėl to net 54 proc. SP mokinių patiria negatyvius išgyvenimus mokykloje. To pasekmė- galimos gilios psichologinės problemos, mokymosi motyvacijos sumažėjimas ar praradimas, mokyklos nelankymas ir pan. Epizodinę bendrąklasių pagalbą SP mokiniui nurodo daugiau kaip 60 proc. respondentų. Atlikus χ^2 testą nustatyta, kad dažniausiai iš SP mokinių šaipomasi rajono centro švietimo įstaigose.

Specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokykloje ypatumai (N=126)

Praktiniame darbe pastebiu, kad	Ne		Kartais		Taip	
	N	%	N	%	N	%
Tėvai informuoja mane apie vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius	29	23,0	74	58,7	23	18,3
Mokyklos SUK mane informuoja apie vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius	4	3,2	44	34,9	78	61,9
Tėvai domisi, kaip mokiniui sekasi pamokose	18	14,3	88	69,8	20	15,9
Klasės draugai kritiškai vertina specialiųjų poreikių turinčius mokinius (pvz. <i>šaiposi, erzina</i>)	11	8,7	52	41,3	63	50,0
Klasės draugai stengiasi padėti specialiųjų poreikių turinčiam bendraklasiui	28	22,2	78	61,9	20	15,9
Specialiųjų poreikių mokiniai išgyvena, gėdijasi savo išskirtinumo	8	6,3	50	39,7	68	54,0
Pedagogai ir specialistai bando kartu padėti specialiųjų poreikių turinčiam mokiniui	4	3,2	25	19,8	97	77,0

Vienas esminių veiksnių ugdant SP mokinius- yra bendradarbiavimas su jų tėvais. Apklausti pedagogai taip, kaip ir mokyklų vadovai, retai bendradarbiauja su tėvais. Tai matyti iš 9 lentelėje pateiktų duomenų. Mokytojai pasigenda tėvų domėjimosi SP turinčių mokinių pasiekimais mokykloje, nes tik 15,9 proc. respondentų teigiamai įvertino šį teiginį. Didžioji dalis, t.y. 69,8 proc. apklaustų mokytojų nurodo epizodinį tėvų vaidmenį. Atsakydami į atvirus anketos klausimus, pedagogai patvirtino bendravimą su tėvais nurodė esant kaip vieną iš patiriamų problemų ar galimybių gerinant integracijos proceso organizavimą. [M6]* teigia, kad ugdymo procese „labai padėtų tėvai, jei skirtų savo vaikams daugiau laiko, padėtų atlikti užduotis ir pan. Manau, kad tokiu atveju būtų pasiekti geresni mokymosi rezultatai“. [M40] „Man labiausiai stinga tėvų dalyvavimo, nėra ugdymo tęstinumo“. [M6] „Aš labiausiai pasigendau tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymo procesą. Tėvai per mažai dalyvauja vertinant SP, sudarant programas, nesidomi pasiekimais“ (žr. 4 priedas).

Specialiojo ugdymo skyrimą ir vaiko SUP įvertinimą reglamentuoja teisės aktai. Todėl laikomasi procedūros reikalavimų, nuoseklumo. Tam, kad mokyklos SUK įvertintų mokinio ugdymosi poreikius, dalyko ar pradinio ugdymo pedagogas pildo anketą, kurioje nurodo patiriamus mokymosi sunkumus. 10 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad tai atlieka 57,9 proc. apklaustų pedagogų. Po to pedagogas, gavęs tėvų ar globėjų sutikimą, kreipiasi į mokyklos SUK nuodugniai mokinio SUP įvertinimui (67,5 proc.). Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad mokytojai yra supažindinami su vertinimo rezultatais (62,7 proc.) kaip tai yra apibrėžta ŠMM patvirtintuose aprašuose. Tikėtina, kad įvertinus mokinio SUP, teikiamos ugdymo rekomendacijos, o specialistai (spec. pedagogas, logopedas ir kt.) prašo pedagogų padėti mokiniui klasėje (51,6 proc.) atlikti užduotis, parinkti mokiniui tinkamą mokomąją medžiagą ir pan. Pedagogai visus šiuos specialiosios pagalbos organizavimo etapus vertina teigiamai, tai, jų

teigimu, iš dalies arba visiškai atitinka jų lūkesčius. Labiausiai mokytojai pasigenda dalyvavimo specialistų vedamose pratybose (31 proc.). Tikėtina, kad dėl to nežino logopedo, spec. pedagogo išsikeltų tikslų (9,5 proc.) bei vaiko pasiekimų (12,7 proc.). Siekiant padėti mokiniui tenkinti SUP, būtina mokytojų ir SUK diskusija, abipusis nuomonių, pastebėjimų, lūkesčių išsakymas. Apklausos rezultatai rodo, kad 50% pedagogų išsako arba bent kartais pasako (43,7 proc.) savo nuomonę apie SUP. Apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad mokykloje dirbantiems pedagogams ir specialistams trūksta bendradarbiavimo įgūdžių. Mokytojai tikisi konkrečių patarimų, užduočių SP mokiniams, tačiau rečiau yra linkę siūlyti savo sprendimų variantus, o specialistai su mokiniais dirba savo kabinetuose.

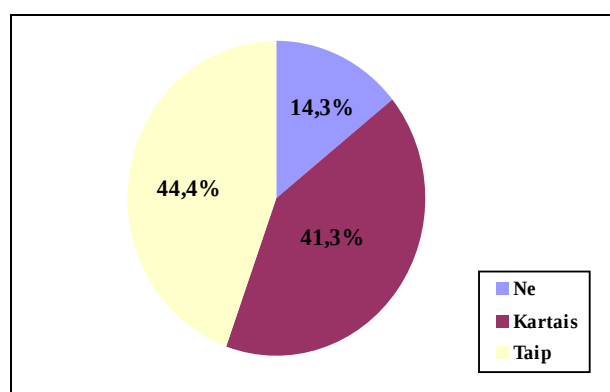
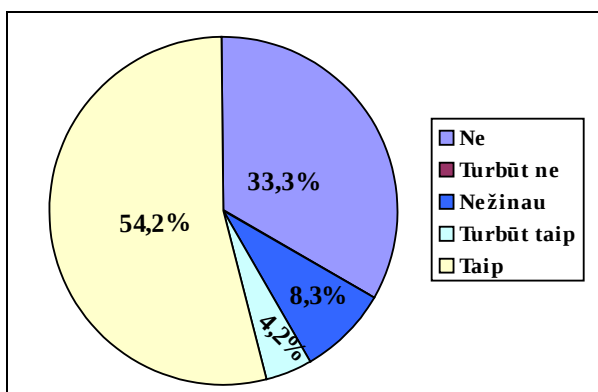
* – respondento kodas

10 lentelė

SP pagalbos organizavimas. Pedagogų nuostatos (N = 126)

Specialiosios pagalbos organizavimas	Kaip dažnai? (%)			Ar atitiko Jūsų lūkesčius? (%)		
	Ne	Kartais	Taip	Ne	Vidutiniškai	Taip
Fiksuoju vaiko ugdymosi sunkumus, pildau anketą apie mokinio ugdymosi sunkumus.	7,9	34,1	57,9	4,8	46,8	48,4
Gavus tėvų sutikimą, kreipiuosi į mokyklos SUK	15,9	16,7	67,5	4,8	29,4	65,9
Mokinio specialiesiems ugdymosi poreikiams įvertinti skiriama pakankamai laiko	14,3	38,9	46,8	8,7	39,7	51,6
Susipažįstu su įvertinimo rezultatais	6,3	31,0	62,7	2,4	42,1	55,6
Savo nuomonę, lūkesčius, pasiūlymus išsaku mokyklos SUK	6,3	43,7	50,0	3,2	42,1	54,8
Esu kviečiama (-as) dalyvauti specialistų vedamose pratybose	31,0	42,1	27,0	17,5	34,9	47,6
Žinau ko siekiama logopedo, spec. pedagogo pratybose	9,5	43,7	46,8	5,6	42,1	52,4
Žinau apie vaiko pasiekimus logopedo, spec. pedagogo pratybose	12,7	40,5	46,8	5,6	45,2	49,2
Specialistai prašo, kad padėčiau mokiniui klasėje.	17,5	31,0	51,6	8,7	24,6	66,7

Vienas pirmųjų žingsnių SP mokinių integracijos į bendrojo lavinimo mokyklas procese- jų specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimas. Jis, kaip jau anksčiau buvo minėta, atliekamas etapais, pradedant mokytojų, specialistų vertinimu, baigiant SUK išvadomis. Iš 12 ir 13 paveikslų matyti, kad įvertinant mokinių SUP, aktyviai dalyvauja tiek mokytojai (44,4 proc.), tiek vadovai (54,2 proc.). 41, 3 proc. pedagogų yra dalyvavę vertinant SUP, tačiau nuolat to nedaro, o 14,3 proc. respondentų prisipažino nedalyvaujantys šiame procese. SUP vertinimo neatlieka daugiau kaip trečdalis vadovų (33,3 proc.) Būtų galima daryti prielaidą, dauguma dalyvaujančių mokytojų yra mokyklos SUK nariai, tačiau atlikus koreliacinę analizę nustatyta, kad ryšio tarp dalyvavimo vertinant SUP ir dalyvavimo mokyklos SUK veikloje ryšio nėra ($p=0.000$). Atlikti vadovų atsakymų koreliaciją būtų netikslinga dėl mažos imties.

12 pav. **Vadovų dalyvavimas vertinant mokinių mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius**

(N = 24)

13 pav. **Pedagogų dalyvavimas vertinant specialiuosius ugdymosi poreikius**

(N = 126)

Joks procesas, o ypač susijęs su ugdymu, nėra įmanomas be tam tikrų trukdžių, patiriamų problemų. Sunkumai gali kilti dėl nepatyrimo, kompetencijos, žinių trūkumo ar nemokėjimo jų pritaikyti praktikoje. Sunkumai darbe yra neišvengiami, jie kelia įtampą ir neigiamai veikia produktyvumą, tarpusavio santykius.

Organizuojant SP mokinių ugdymą sunkumų padaugėja dėl informacijos apie sutrikimus ar, kaip matyti 11 lentelėje, specialios įrangos (50 proc.), mokymo priemonių (41,7 proc.) stokos. Labiausiai akcentuojamas lėšų stygius (62,5 proc.). Galima daryti prielaidą, kad tai turi įtakos mokytojo padėjėjo (45,8 proc.), specialistų trūkumui (41,7 proc.) bendrojo lavinimo mokyklose. Daugiau kaip pusė apklaustų vadovų nurodė, kad mokyklos administracija ir pedagogai nepatiria konfliktų, susijusių su SP mokinių ugdymo organizavimu, tačiau trečdalis respondentų mano, organizuojant SP mokinių ugdymą tikriausiai susiduriama su požiūrio į SP mokinius bei mokymo metodikų trūkumo problemomis.

11 lentelė

Problemos, patiriamos organizuojant specialiųjų poreikių mokinių ugdymą (N = 24)

	Ne		Turbūt ne		Nežinau		Turbūt taip		Taip	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Literatūros stoka	41,7	10	16,7	4	12,5	3	16,7	4	12,5	3
Trūksta mokymo metodikų	12,5	3	16,7	4	8,3	2	33,3	8	29,2	7
Nepakanka specialistų	25,0	6	20,8	5	4,2	1	8,3	2	41,7	10
Specialios įrangos stoka	12,5	3	12,5	3	4,2	1	20,8	5	50,0	12
Požiūrio į specialiųjų poreikių	8,3	2	25,0	6	4,2	1	33,3	8	29,2	7

mokinius problemas							3			
Mokykloje trūksta mokytojo pagalbininko	29,2	7	8,3	2	-	-	16,7	4	45,8	11
Lėšų stygius	-	-	8,3	2	-	-	29,2	7	62,5	15
Interesų konfliktas tarp pedagogų ir administracijos	54,2	13	20,8	5	8,3	2	16,7	4	-	-
Mokymo priemonių stoka	4,2	1	8,3	2	8,3	2	37,5	9	41,7	10

Net ir labai patyrę specialistai savo darbe susiduria su problemomis, kurioms išspręsti reikia laiko ir didelių pastangų. Tyrimo pabaigoje, respondentų buvo prašoma įvardinti su kokiais sunkumais susiduria organizuodami SP mokinių ugdymą, kaip jus sprendžia. Buvo prašoma išsakyti pasiūlymus apie tai, kaip būtų galima pagerinti SP mokinių integracijos organizavimą, vadovų- apie pedagogų pasirengimą dirbti su SP mokiniais.

Atlikus kokybinę duomenų analizę, apie respondentų patiriamus sunkumus integruojant SP mokinius į bendrojo lavinimo mokyklas, galima atsakymus sugrupuoti pagal pobūdį:

- psichologiniai ir bendravimo;
- sunkumai, susiję su pagalbos teikimu SP mokiniams;
- finansiniai sunkumai.

Psichologinius ir bendravimo sunkumus darbe patiria nemaža dalis respondentų. Dažniausiai akcentuojamos bendravimo su tėvais problemos. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992) teigiama, kad už vaikų ugdymą atsakingi tėvai ir mokykla. Dettmer ir kt. (1999) formuluoja tokius šeimos ir mokyklos bendradarbiavimo principus:

- šeima - neatsiejama vaiko gyvenimo dalis, todėl ir jos nariai turi būti lygiaverčiais partneriais priimančiais sprendimus, susijusius su vaiko ugdymu;
- žmonių individualūs skirtumai turi būti vertinami ir gerbiami;
- šeima yra žinių apie vaiką šaltinis.

Atlikus atvirų klausimų analizę nustatyta, kad mokyklos bendruomenė patiria sunkumų bendraudami su SP mokinių tėvais. [A15] „Kai kurių tėvų nesuvokimas, kodėl jo vaikui reikalinga specialioji pagalba. Kartais nenoras bendradarbiauti“.(žr.5 priedas). Dažnai pasitaikanti problema- tėvų nenoras pripažinti vaiko sutrikimą. [A17] „Ne visada pavyksta rasti bendrą sutarimą su mokinio tėvais, ilgai užtrunka, kol tėvai duoda leidimus, sutikimus ugdyti jų vaiką pagal atitinkamą programą, skirti specialiąją pagalbą. Tėvams yra aiškinama, jie yra konsultuojami, kad specialistai nenori pasipelnyti iš jų vaiko, jie turi be galo daug darbo, jų vaikas nėra atpirkimo ožys ir pan.“

Apklausti pedagogai taip pat akcentuoja ir mokinių tarpusavio bendravimo, mokymosi motyvacijos problemas. [M40] „labai opi mokinių tarpusavio santykių problema: SP turintys

mokiniai užgauliojami ir pan. SP mokiniai dažniausiai neturi mokymosi motyvacijos“. (žr. 4 priedas). [M3] „*Susidūriau su negatyviu mokinio požiūriu į mokymąsi ir mokytoją“.*

Vienas iš sėkmingos SP mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose kriterijų yra kokybiška pagalba, t.y. adaptuotų, modifikuotų programų rengimas, ugdymo organizavimas pamokų metu. Empirinio tyrimo metu nustatyta, kad respondentai patiria sunkumų tenkindami mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokyklos klasėse, kuriose mokosi skirtingų gebėjimų mokiniai. Problemos gali kilti dėl to, kad „*mokytojams labai trūksta komandinio darbo įgūdžių, gebėjimo prisitaikyti prie skirtingų mokinių gebėjimų ir poreikių“* [A3]. Dažnas mokytojas skundžiasi nespėjantis pamokoje pateikti poreikius atitinkančią medžiagą, trūksta laiko individualiems paaiškinimams. „*Jų klasėse būna ne vienas ir ne du, todėl labai sunku spėti vienam sukontroliuoti visus vaikus“* [M31]. „*Turint klasėje specialiųjų poreikių mokinį, labai daug dėmesio tenka skirti jam, nukenčia vidutiniokai, o ypač gabesnieji mokiniai“* [M101].

Apklaustos dalyviai išskyrė problemas, susijusias su finansiniais ištekliais. (A18). „*Susidūrėme su kompiuterinės įrangos ir programų stygiumi“.* [A18]. „*Lėšų trūkumas įsigyti literatūrai bei spec. įrangai.“* [A2]. Labai didelė dalis respondentų nurodė mokytojo padėjėjo svarbą ir trūkumą klasėse, kuriose ugdomi SP turintys mokiniai. „*Trūko pagalbininko mokytojo, kai klasėje mokėsi mokinys su elgesio ir emocijų sutrikimais. Buvo prašoma rajono valdžios įsteigti mokytojo padėjėjo etatą.“* [M7]. Būtent mokytojo padėjėjo pagalbos reikalingumą labiausiai akcentuoja tyrime dalyvavę respondentai.

Atlikus respondentų siūlymų, kaip pagerinti SP mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose organizavimą analizę, nustatyta, kad dauguma respondentų kaip vieną iš veiksmių nurodo mokytojo padėjėjo pareigybės steigimą ugdymo įstaigoje bei tėvų įsitraukimą į ugdymo procesą.

IŠVADOS

1. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose efektyvumą įtakoja daugelis veiksnių: vadovavimas šio proceso organizavimui, specialistų bendradarbiavimas, tinkama ir nuolatinė integracijos būklės vertinimo sistema, parama pedagogams ir mokiniams, finansavimas, tėvų dalyvavimas, mokymo programų pritaikymas, ugdymo proceso organizavimo kokybė ir kt.
2. Nuo mokyklos vadovo kompetencijų, vadybinių funkcijų vykdymo didele dalimi priklauso specialiųjų poreikių mokinių integracijos sėkmė.
3. Praktinis pedagogų darbas su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais apima keletą sričių- bendravimą su šeima, paremtą informacijos mainais, teigiamą klasės mikroklimate formavimą, tinkamų pagalbos būdų paiešką ir taikymą praktikoje bei pedagogo ir specialistų bendradarbiavimą.
4. Atliktas vadovų ir pedagogų integracijos proceso būklės vertinimas išryškino, kad geriausiai integracijos efektyvumą nusako specialistų (logopedų, spec. pedagogų ir kt.) darbas, ugdymo turinio diferencijavimas, pakankamas specialistų kiekis mokykloje bei nuolatinio specialiojo ugdymo būklės vertinimas.
5. Teigiami vertinimai pastebėti specialiojo ugdymo organizavimo srityje. Vertinant šią sritį, identifikuoti trūkumai: mokiniai nepasiekia reikiamo žinių lygio, efektyvinant specialiųjų ugdymą nediskutuojuama su tėvais.
6. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso valdymas nepakankamai efektyvus: per mažai dėmesio skiriama specialiųjų poreikių mokinių integravimo kokybės analizei, dėl to neaiški tobulinimo strategija; mokyklos bendruomenė menkai bendradarbiauja su specialiųjų poreikių mokinių tėvais.
7. Mokyklos vadovas planuoja specialiosios pedagoginės pagalbos teikimą, tvirtina specialiojo ugdymo komisijos sudėtį, sprendžia specialistų, jų kvalifikacijos tobulinimo klausimus. Specialiojo ugdymo komisijai dažniausiai vadovauja direktoriaus pavaduotojai.
8. Tyrimo hipotezė, specialiosios pedagoginės pagalbos heterogeninėse grupėse teikimą bei integracijos efektyvumą lemia specialiųjų ugdymosi poreikių identifikavimas, poreikių tenkinimo aspektai, nuolatinė proceso stebėseną ir vertinimas, proceso valdymo ypatumai, pasitvirtino. Nepakankamas mokyklos dėmesys integracijos būklės vertinimui liudija, kad šio proceso efektyvumas nėra pakankamai svarbi mokyklos valdymo sritis.

REKOMENDACIJOS

1. Sistemingai analizuoti, vertinti ir planuoti specialiosios pedagoginės pagalbos teikimą bendrojo lavinimo mokyklose, tuo laiduojant SP mokinių integracijos valdymo efektyvumą.
2. Didesnį dėmesį skirti specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso efektyvumo vertinimui, kaip vienai iš mokyklos veiklos sričių.
3. Strateginiuose mokyklos planuose numatyti mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, integracijos efektyvinimo gaires ir priemones.
4. Pagal galimybes, įsteigti mokytojo padėjėjo etatus mokyklose, kuriose ugdomi specialiųjų poreikių mokiniai.
5. Skatinti tėvus labiau dalyvauti specialiųjų poreikių mokinių ugdymo organizavimo procese.
6. Ugdyti mokinių toleranciją, skatinti bendradarbiavimą įtraukiant specialiųjų poreikių mokinius į popamokinę veiklą.
7. Mokyklose kurti saugią emocinę aplinką.
8. Specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokykloje efektyvinimas turėtų būti vienu iš svarbių valdymo objektų.

LITERATŪRA

1. Ališauskas A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas: mokomoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Ališauskas A., Ambrukaitis J. (1993). Dėl specialiojo mokymo reformos. P. Dereškevičius ir kt. (Red. kol.), *Lietuvos švietimo reformos gairės: str. rinkinys* (p. 137- 148). Vilnius: Valstybinis leidybos centras
3. Ambrukaitis J., ir kt. (2004). Pedagogų profesinės kompetencijos vertinimas specialiųjų poreikių vaikų (ugdymo plėtros) aspektu. *Tyrimo ataskaita*. [Žiūrėta 2010-01-05] Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Atask.%20ministerijai.doc>
4. Bagdonas A., Jucevičienė P. (2000). Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos efektyvumo sampratos problema epistemologiniu ir vertinamuoju aspektais// *Socialiniai mokslai*. Nr. 4 (25).
5. Bagdonas A. ir kt. (2003). Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos. *Ataskaita Švietimo ir mokslo ministerijai*. [Žiūrėta 2010-12-15]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/SPVIP_ataskaita.doc>
6. Barczyk C. C. (1999). *Visuotinės kokybės vadyba*. Vilnius: Vilspa.
7. *Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika. I dalis*. (2002). Vilnius.
8. Dalin P., Rolff H.-G, Kleekamp, B. (1999). *Mokyklos kultūros kaita*. Vilnius: Tyto alba.
9. Dettmer P., Dyck N., Thurson L.P. (1999). *Consultation, Collaboration, and Teamwork for Students with Special Needs*. Boston: Allyn and Bacon.
10. *Dėl mokyklos vadovo kompetencijos aprašo patvirtinimo* (LR ŠMM įsakymas NR. ISAK-55, 2007 01 15). [Žiūrėta 2011-04-04]. Prieiga per internetą: < <http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=101083>>
11. *Dėl švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos* (LR ŠMM įsakymas Nr.1057, 2000 m. rugpjūčio 17 d.). Informacinis leidinys, (2000). Nr.14 (109), p. 9-10.
12. Elijošienė I. (1998). Vaikai, turintys intelekto sutrikimų// *Specialiųjų poreikių vaikai*. Šiauliai.
13. Fidler B. (2006). *Strateginis mokyklos plėtros valdymas: vadovavimas mokyklos tobulinimo strategijai*. Vilnius: Žara.
14. Galkienė A. (2001). Pedagoginės sąveikos ypatumai integruoto ugdymo sąlygomis. *Daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius.
15. Galkienė A. (2003). *Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

16. Galkienė A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Mokomoji priemonė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
17. Galkienė A. (2006) Mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, iššūkių integruoto ugdymo paradigmai Lietuvoje// *Pedagogika: mokslo darbai*. Nr. 84. p. 146- 152.
18. Galkienė A., Dudzinskienė R. (2004). Veiklos koordinavimo reikšmė specialiosios pedagoginės pagalbos efektyvumui ugdant heterogenines moksleivių grupes. // *Specialusis ugdymas*. Nr. 1 (10). p. 39- 48.
19. Gevorgianienė V., Zaikauskas V. (2007). *Skirtingo tipo mokyklų nežymiai sutrikusio intelekto mokinių akademiniai pasiekimai*. Acta Paedagogica Vilnensia. [Žiūrėta 2011-01- 14-]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/18/str14.pdf>
20. Ginevičius R., Sūdžius, V. (2008). *Organizacijų teorija*. Vilnius: Technika.
21. Gumuliauskienė A., Gricienė D. (2010). *Strateginis veiklos planavimas mokykloje: realios situacijos vertinimas*. Acta Paedagogica Vilnensia. [Žiūrėta 2011-04-02]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/.../110-126.pdf>
22. Hallahan D. P., Kauffman J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai*. Vilnius: Alma litera.
23. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius.
24. *Jūs ne vieni: šeimoms, auginančioms specialiųjų poreikių vaikus*. (2002). Vilnius: Garnelis.
25. Kabašinskas J., Toliatienė I. (1997). *Auditas*. Vilnius: Amžius.
26. Kontautienė R., Melnikova J., (2008). Vadovavimas bendrojo lavinimo mokyklai: optimizavimo aspektas// *Vadyba: mokslo tiriamieji darbai*. Nr. 2 (13), p. 99-110.
27. Labinienė R., Aidukienė, T. (2003). Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo tendencijos. Informacinio leidinio *Švietimo naujienos* priedas Nr. 1. vasario 19 d. p. 3-4.
28. Lietuvos Respublika. *Konstitucija*. (1992). Vilnius: Lietuvos informacijos centras prie Teisingumo ministerijos.
29. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. (1998). Valstybės žinios (1998, Nr. 115).
30. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*. (2003). Valstybės žinios (2003, Nr.63- 2853).
31. *Lietuvos švietimo koncepcija ir jos įgyvendinimo programa*. (1992). Vilnius.
32. Lusthausas L. (1997). *Švietimo vadyba. Švietimo studijų sąsiuvinis*. Nr. 1. Vilnius.
33. Matulienė I. (2004). *Integracijos aspektai*. [Žiūrėta 2009-12-17] Prieiga per internetą: <<http://www.lass.lt/mz/200409/str03.htm>>

34. Mikoliūnienė V. (2000). *Vadovas mokyklos kaitos procese*. Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras.
35. Miltenienė L. (2006). Mokyklos vadovų nuostatos į specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių integruotą ugdymą // *Specialusis ugdymas*. Nr. 2 (15). Šiauliai. p. 19- 26.
36. Modilio „Moderniosios organizacijų valdymo teorijos“ studento ir dėstytojo knyga. (2006). Šiauliai.
37. Rado P. (2003). *Švietimas pereinamuoju laikotarpiu*. Vilnius.
38. Rajeckas V. (1999). *Mokymo organizavimas*. Kaunas: Šviesa.
39. Radzevičienė L. (1995). Šeimos, auginančios nesveiką vaiką, integravimo į visuomenę problematika// *Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius.
40. Radzevičienė L. (2003). *Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, psichosocialinė raida*. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
41. Ruškus J. (2002). *Negalės fenomenas*. Šiauliai.
42. Sajienė L., Targamadžė V., ir kt. (2008). *Švietimo vadyba. Mokomoji knyga studentui*. Kaunas.
43. Sakalas A. (1998). *Personalo vadyba*. Vilnius.
44. Sergiovanni Th. J. (2005). *Vadovavimas. Ką tai reiškia mokykloms?* Vilnius: Garnelis.
45. *Specialiojo ugdymo pagrindai*. (2003). Šiauliai.
46. *Specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarka*. (2002). LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m.liepos 12 d. įsakymas Nr. 1329/368/98.
47. Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert, D. R. Jr. (2000). *Vadyba*. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
48. Stoškus S., Beržinskienė D. (2005). *Vadyba*. Kaunas: Technologija.
49. *Strateginio planavimo metodika*. [Žiūrėta 2011-03-31]. Prieiga per internetą: <http://skelbimas.lt/istatymai/del_strateginio_planavimo_metodikos_patvirtinimo.htm>
50. *Švietimo gairės: Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. 2003- 2012 metai*. (2002). Vilnius: Švietimo kaitos fondas.
51. *Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarka* (2000-08-18 Nr. 1057).
52. Targamadžė V. (2001). *Švietimo vadyba*. Klaipėda: KU leidykla.
53. *Tėvams apie integruotą mokslą*. (2000). Vilnius.
54. Vasiliauskas A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija.
55. Želvys R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

56. Želvys R., Būdienė V., Zabulionis A. (2003). *Švietimo politika ir monitoringas*. Vilnius: Garnelis.

PRIEDAI

MOKYKLOS ADMINISTRACIJOS APKLAUSA

Gerbiami direktoriai, pavaduotojai,

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Edukologijos katedros magistrantė atlieka tyrimą tema: „Specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose valdymo efektyvumas“. Apibendrinti tyrimo duomenys bus panaudoti tik magistro darbe. Tikiuosi Jūsų bendradarbiavimo, išsamių ir nuoširdžių atsakymų.

Anketa yra ANONIMINĖ

(vardo ir pavardės

nurodyti nereikia)

Iškilius klausimams, galite skambinti

8 645 77021 arba rašyti lina.steponkute@gmail.com

Anketoje nėra teisingų arba neteisingų atsakymų. Atsakymai tiesiog rodo nuomonių įvairovę.

1. Pateikite informacijos apie save. Jums tinkantį atsakymą žymėkite

Jūs esate	☐ moteris ☐ vyras	Jūsų amžius	..... (įrašykite)	Jūsų darbo stažas	..... (įrašykite)
Jūsų vadybinė kategorija	☐ I vad. kat. ☐ II vad. kat. ☐ III vad. kat.	Jūsų darbovietė	☐ darželis- mokykla ☐ pradinė mokykla ☐ pagrindinė mokykla ☐ vidurinė mokykla ☐ gimnazija	Jūsų darbovietės vieta	☐ miestas (apskritis centras) ☐ rajono centras ☐ miestelis ☐ kaimas
Ar esate (buvote) savo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos narys?				☐ Taip ☐ Ne	
Ar teko dalyvauti seminare, paskaitoje apie specialiuosius poreikius?				☐ Taip ☐ Ne	
Ar teko bendrauti su asmenimis, turinčiais specialiųjų poreikių, ne mokykloje?				☐ Taip ☐ Ne	
Ar Jūsų šeimoje, draugų tarpe yra specialiųjų poreikių žmonių?				☐ Taip ☐ Ne	

2. Nurodykite kokiuose kvalifikacijos kėlimo renginiuose apie specialiuosius ugdymosi poreikius ir juos turinčių mokinių ugdymą Jums teko dalyvauti per pastaruosius 5 metus. Kiek kartų? Įrašykite skaičių.

Kvalifikacijos kėlimo forma	Miesto/raj. centro		Lietuvos		Užsienio	
	Dalyvavau	Skaičiau pranešimą	Dalyvavau	Skaičiau pranešimą	Dalyvavau	Skaičiau pranešimą
Seminarai						

Konferencijos					
Kursai					
Projektai					

3. Pažymėkite, kaip Jūs gaunate informacijos apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių integraciją. Pasirinktus atsakymus pažymėkite

Naujų žinių apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių integraciją įgyju, kai...	Neteko išmėginti	Šiek tiek sužinojau	Daug sužinojau
Ieškau informacijos internete	☐	☐	☐
Skaitau mokslinius straipsnius, konferencijų medžiagą	☐	☐	☐
Skaitau knygas apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių integraciją	☐	☐	☐
Konsultuojuosi su mokykloje dirbančiais specialistais	☐	☐	☐
Konsultuojuosi su pedagoginės – psichologinės tarnybos specialistais	☐	☐	☐
Bendrauju su darbuotojais, kurie yra susidūrę su panašiomis problemomis	☐	☐	☐
Kreipiuosi į kitas organizacijas	☐	☐	☐
Diskutuojau su kitų mokyklų vadovais	☐	☐	☐
Kita (rašykite)			

4. Pasidalinkite savo patirtimi apie specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo organizavimą. Pasirinktus atsakymus pažymėkite

	Ne	Turbūt ne	Nežinau	Turbūt taip	Taip
Ar Jūs susipažinęs (-usi) su Specialiojo ugdymo įstatymu bei jį papildančiais teisės aktais?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar Jums pakanka informacijos apie specialiųjų poreikių mokinių ugdymą, integraciją?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar Jūsų mokyklos strategijoje numatytas specialiojo ugdymo tobulinimas?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar prieš efektyvindami specialųjį ugdymą diskutuojate su mokinių tėvais, mokytojais, specialistais?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar specialiojo ugdymo koordinatorius žino problemas, susijusias su specialiųjų poreikių mokiniams?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar mokykloje veikia specialiojo ugdymo komisija?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar mokyklos specialiojo ugdymo komisija skiria specialųjį ugdymą, aptaria darbo su vaiku programas, būdus, metodus, tempą?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar mokyklos specialiojo ugdymo komisija konsultuoja klasių, dalykų mokytojus specialiojo ugdymo klausimais, informuoja apie vaiko ugdymosi sunkumus, pažangą?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar Jūs susiduriate su sunkumais, organizuodami specialiųjų poreikių mokinių ugdymą?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar Jūsų mokyklos pedagogai yra pasirengę dirbti integruotose klasėse?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar sudarote sąlygas pedagogams dalyvauti kvalifikacijos kėlimo renginiuose specialiojo ugdymo temomis?	☐	☐	☐	☐	☐

Ar mokytojai geba rengti bei pritaikyti ugdymo programas specialiųjų poreikių mokiniams?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar yra mokykloje pagalbos sistema specialiųjų poreikių mokiniams?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar kaupiama informacija apie specialiųjų poreikių mokinius ir jų ugdymosi pasiekimus?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar dalyvaujate vertinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar Jūsų mokykloje aptariami ir fiksuojami specialiųjų poreikių mokinių pasiekimai?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar Jums tenka bendrauti su specialiųjų poreikių mokinių tėvais? (<i>aptarti integraciją</i>)	☐	☐	☐	☐	☐
Ar Jūsų mokykloje vertinama specialiojo ugdymo kokybė?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar, Jūsų nuomone, mokiniai pasiekia reikiamą žinių lygį?	☐	☐	☐	☐	☐
Kaip manote, ar Jūsų mokykla sėkmingai integruoja specialiųjų poreikių vaikus?	☐	☐	☐	☐	☐
Ar mokyklos bendruomenė supranta pareigas ir imasi atsakomybės už specialiųjų poreikių mokinius?	☐	☐	☐	☐	☐

5. Organizuodami specialiųjų poreikių mokinių ugdymą, susiduriate su šiomis problemomis?

Pasirinktus atsakymus pažymėkite

	Ne	Turbūt ne	Nežinau	Turbūt taip	Taip
Literatūros stoka	☐	☐	☐	☐	☐
Trūksta mokymo metodikų	☐	☐	☐	☐	☐
Nepakanka specialistų	☐	☐	☐	☐	☐
Specialios įrangos stoka	☐	☐	☐	☐	☐
Požiūrio į specialiųjų poreikių mokinius problemos	☐	☐	☐	☐	☐
Mokykloje trūksta mokytojo pagalbininko	☐	☐	☐	☐	☐
Lėšų stygius	☐	☐	☐	☐	☐
Interesų konfliktas tarp pedagogų ir administracijos	☐	☐	☐	☐	☐
Mokymo priemonių stoka	☐	☐	☐	☐	☐

6. Kaip vertinate specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokykloje efektyvumą (kokybės būklę)? Pasirinktą atsakymą pažymėkite

- Labai gerai
- Gerai
- Patenkinamai
- Nepatenkinamai

7. Kas, Jūsų nuomone, nusako integracijos proceso efektyvumo būklę? Pasirinktus atsakymus pažymėkite

- Ugdymo turinio diferencijavimas (programų adaptavimas, modifikavimas, individualizavimas)
- Specialių ugdymo technologijų pritaikymas
- Ugdymo aplinkos pritaikymas

- Pagalbos mokiniui specialistų (logopedo, spec. pedagogo ir kt.) darbas
- Papildomo ugdymo organizavimas
- Socialinė parama
- Pakankamas specialistų kiekis mokykloje
- Socialinių įgūdžių ugdymo sistema ir metodikos
- Nuolatinis specialiojo ugdymo būklės vertinimas

8. Kaip mokykloje vykdomas ugdomosios veiklos diferencijavimas ir individualizavimas?

- Jis skatinamas. Užtikrinama galimybė kiekvieno mokinio savitumui skleistis.
- Mokiniam sudaryta per mažai galimybių pasirinkti pasirenkamuosius dalykus ir dalykų modulius.
- Jis vykdomas. Tačiau mokiniams ne visada sudaryta galimybė savitumui atsiskleisti.

9. Su kokiais sunkumais susidūrėte organizuodami specialiųjų poreikių mokinių ugdymą savo mokykloje? Kaip juos sprendėte? Kas Jums padėjo?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Kas Jūsų mokykloje atsakingas už specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo kontrolę?

.....

.....

.....

11. Kaip vertinate pedagogų pasirengimą dirbti su specialiųjų poreikių mokiniais?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Kaip, Jūsų nuomone, galima būtų pagerinti specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso organizavimą?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ŠU magistrantė L. Mažeikienė
anketą.
 Tel. 8 645 77021, lina.steponkute@gmail.com

Dėkoju, kad sutikote užpildyti šią

PEDAGOGŲ APKLAUSA

Gerbiami pedagogai,

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Edukologijos katedros magistrantė atlieka tyrimą tema „Specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokyklose efektyvumas“. Apibendrinti tyrimo duomenys bus panaudoti tik magistro darbe.

Anketa yra ANONIMINĖ

(vardo, pavardės nurodyti nereikia)

Iškilius klausimams, galite skambinti tel.: 8 645 77021

Arba rašyti lina.steponkute@gmail.com

Anketoje nėra teisingų arba neteisingų atsakymų. Atsakymai tik parodo nuomonių įvairovę.

1. Pateikite informacijos apie save. Jums tinkantį atsakymą žymėkite

Jūs esate	☐ moteris ☐ vyras	Jūsų amžius	..... (įrašykite)	Jūsų darbo stažas	..... (įrašykite)
Jūsų kvalifikacinė kategorija	☐ mokytoja (-as) ☐ vyr. mokytoja (-as) ☐ metodininkė (-as) ☐ ekspertė (-as)	Jūsų darbovietė	☐ darželis- mokykla ☐ pradinė mokykla ☐ pagrindinė mokykla ☐ vidurinė mokykla ☐ gimnazija	Jūsų darbovietės vieta	☐ miestas (apskritis centras) ☐ rajono centras ☐ miestelis ☐ kaimas
Jūsų pareigos	☐ dalyko pedagogė (-as) ☐ pradinio ugdymo pedagogė (-as) ☐ logopedė (-as) ☐ kineziterapeutė (-as) ☐ mokytojo padėjėja (-as) ☐ soc. pedagogė (-as) ☐ spec. pedagogė (-as)				
Ar esate (buvote) savo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos narys?				☐ Taip ☐ Ne	
Ar teko dalyvauti seminare, paskaitoje apie specialiuosius poreikius?				☐ Taip ☐ Ne	
Ar teko bendrauti su asmenimis, turinčiais specialiųjų poreikių, ne mokykloje?				☐ Taip ☐ Ne	
Ar Jūsų šeimoje, draugų tarpe yra specialiųjų poreikių žmonių?				☐ Taip ☐ Ne	

2. Nurodykite kokiuose kvalifikacijos kėlimo renginiuose apie specialiuosius ugdymosi poreikius ir juos turinčių mokinių ugdymą Jums teko dalyvauti per pastaruosius 5 metus. Kiek kartų? Įrašykite skaičių.

Kvalifikacijos kėlimo forma	Miesto/raj. centro		Lietuvos		Užsienio	
	Dalyvavau	Skaičiau pranešimą	Dalyvavau	Skaičiau pranešimą	Dalyvavau	Skaičiau pranešimą
Seminarai						

Konferencijos						
Kursai						
Projektai						

3. Pažymėkite, kaip Jūs gaunate informacijos apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių integraciją. Pasirinktus atsakymus pažymėkite

Naujų žinių apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių integraciją įgyju, kai...	Neteko išmėginti	Šiek tiek sužinojau	Daug sužinojau
Ieškau informacijos internete	☐	☐	☐
Skaitau mokslinius straipsnius, konferencijų medžiagą	☐	☐	☐
Skaitau knygas apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių integraciją	☐	☐	☐
Konsultuojuosi su mokykloje dirbančiais specialistais	☐	☐	☐
Bendrauju su darbuotojais, kurie yra susidūrę su panašiomis problemomis	☐	☐	☐
Konsultuojuosi su pedagoginės – psichologinės tarnybos specialistais	☐	☐	☐
Kreipiuosi į kitas organizacijas	☐	☐	☐
Diskutuojau su mokyklos specialiojo ugdymo komisijos nariais	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)			

4. Pasidalinkite savo patirtimi apie specialiųjų poreikių mokinių ugdymą. Pasirinktus atsakymus pažymėkite

Praktiniame darbe pastebiu, kad	Ne	Kartais	Taip
Tėvai informuoja mane apie vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius	☐	☐	☐
Mokyklos SUK mane informuoja apie vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius	☐	☐	☐
Tėvai domisi, kaip mokiniui sekasi pamokose	☐	☐	☐
Klasės draugai kritiškai vertina specialiųjų poreikių turinčius mokinius (pvz. šaiposi, erzina)	☐	☐	☐
Klasės draugai stengiasi padėti specialiųjų poreikių turinčiam bendraklasiui	☐	☐	☐
Specialiųjų poreikių mokiniai išgyvena, gėdijasi savo išskirtinumo	☐	☐	☐
Pedagogai ir specialistai bando kartu padėti specialiųjų poreikių turinčiam mokiniui	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)			

5. Atsakykite į keletą klausimų apie specialiosios pagalbos organizavimą Jūsų mokykloje. Pasirinktus atsakymus pažymėkite

	Kaip dažnai?	Ar atitiko Jūsų lūkesčius?
--	---------------------	-----------------------------------

Specialiosios pagalbos organizavimas	Ne	Kartais	Taip	Ne	Vidutiniškai	Taip
Fiksuoju vaiko ugdymosi sunkumus, pildau anketą apie mokinio ugdymosi sunkumus.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gavus tėvų sutikimą, kreipiuosi į mokyklos SUK	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvauju vertinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mokinio specialiesiems ugdymosi poreikiams įvertinti skiriama pakankamai laiko	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Susipažįstu su įvertinimo rezultatais	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Savo nuomonę, lūkesčius, pasiūlymus išsakau mokyklos SUK	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Esu kviečiama (-as) dalyvauti specialistų vedamose pratybose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Žinau ko siekiama logopedo, spec. pedagogo pratybose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Žinau apie vaiko pasiekimus logopedo, spec. pedagogo pratybose	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Specialistai prašo, kad padėčiau mokiniui klasėje.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kita (<i>įrašykite</i>)						

6. Kaip mokykloje vykdomas ugdomosios veiklos diferencijavimas ir individualizavimas?

- Jis skatinamas. Užtikrinama galimybė kiekvieno mokinio savitumui skleistis.
- Mokiniam sudaryta per mažai galimybių pasirinkti pasirenkamuosius dalykus ir dalykų modulius.
- Jis vykdomas. Tačiau mokiniam ne visada sudaryta galimybė savitumui atsiskleisti.

7. Kaip vertinate specialiųjų poreikių mokinių integracijos bendrojo lavinimo mokykloje efektyvumą?

- Labai gerai
- Gerai
- Patenkinamai
- Nepatenkinamai

8. Kas, Jūsų nuomone, nusako integracijos proceso efektyvumo būklę? Pasirinktus atsakymus pažymėkite

- Ugdymo turinio diferencijavimas (programų adaptavimas, modifikavimas, individualizavimas)
- Specialiųjų ugdymo technologijų pritaikymas
- Ugdymo aplinkos pritaikymas
- Pagalbos mokiniui specialistų (logopedo, spec. pedagogo ir kt.) darbas
- Papildomo ugdymo organizavimas
- Socialinė parama
- Pakankamas specialistų kiekis mokykloje

- Socialinių įgūdžių ugdymo sistema ir metodikos
- Nuolatinis specialiojo ugdymo būklės vertinimas

9. Su kokiais sunkumais susidūrėte ugdydami klasėje specialiųjų poreikių turintį mokinį? Kaip juos sprendėte? Kas Jums padėjo?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Kaip, Jūsų nuomone, būtų galima pagerinti specialiųjų poreikių mokinių integracijos organizavimą?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Kokia pagalba Jums reikalinga? Kodėl?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ŠU magistrantė L. Mažeikienė
anketą.
Tel. 8 645 77021, lina.steponkute@gmail.com

Dėkoju, kad sutikote užpildyti šią

**Kvalifikacijos kėlimo kursai apie specialiuosius ugdymosi poreikius. Dalyvavimo dažnumas
(N = 150)**

Kvalifikacijos kėlimo forma	k a r t a i	Miesto/raj. centro				Lietuvos				Užsienio			
		Dalyvavau		Skaičiau pranešimą		Dalyvavau		Skaičiau pranešimą		Dalyvavau		Skaičiau pranešimą	
		Pedagogai	Vadovai	Pedagogai	Vadovai	Pedagogai	Vadovai	Pedagogai	Vadovai	Pedagogai	Vadovai	Pedagogai	Vadovai
Seminarai	1 k.	15	-	8	2	11	8	1	-	-	-	-	-
	2 k.	19	5	6	-	9	-	1	-	-	-	1	-
	3 k.	15	3	2	-	1	3	-	-	-	-	-	-
	4 k.	6	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	5 k.	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	6 k.	2	4	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	7 k.	5	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	8 k.	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	9 k.	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	10k.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nedalyvavo		56	7	110	22	97	13	124	24	126	24	125	24
Konferencijos	1 k.	2	5	1	-	19	2	1	-	-	-	-	-
	2 k.	7	2	1	-	5	1	-	-	-	-	-	-
	3 k.	3	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
	4 k.	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
	5 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	6 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	7 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	8 k.	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	9 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	10k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nedalyvavo		114	16	124	23	100	20	125	24	126	24	126	24
Kursai	1 k.	6	2	-	1	5	1	1	-	-	-	-	-
	2 k.	7	6	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	3 k.	1	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	4 k.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	5 k.	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	6 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	7 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	8 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	9 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	10k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nedalyvavo		109	15	121	23	121	22	124	24	126	24	126	24
Projektai	1 k.	11	7	1	-	9	5	-	-	2	-	-	-
	2 k.	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	3 k.	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-
	4 k.	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	5 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	6 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	7 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	8 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	9 k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	10k.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nedalyvavo		115	16	125	24	114	17	125	24	124	24	125	24

Pedagogų atvirų klausimų atsakymai

<p>9 kl. Su kokiais sunkumais susidūrėte ugdydami klasėje specialiųjų poreikių turintį mokinį? Kaip juos sprendėte? Kas Jums padėjo?</p>	<p>(M3) „Susidūriau su negatyviu mokinio požiūriu į mokymąsi ir mokytoją. Sprendėme kolegialiai- su psichologu ir socialiniu pedagogu“ (M6) „Sunkiausia spręsti mokinių elgesio problemas logopedinių pratybų metu. Netinkamas elgesys išbalansuoja visos grupės darbą. Stengiuosi tokiems mokiniams skirti individualias pratybas“ (M7) „Trūko pagalbininko mokytojo, kai klasėje mokėsi mokinys su elgesio ir emocijų sutrikimais. Buvo prašoma rajono valdžios įsteigti mokytojo padėjėjo etatą.“ (M12) Pagalbos visada sulaukdavau iš mokyklos vadovų, logopedės, spec. pedagogės. Lankiausi kursuose, seminaruose“ (M14) „Problema- ugdymo diferencijavimas“ (M17) „Bendraklasių patyčios. Individualus pokalbis, mokyklos spec. pedagogo konsultacija, pokalbis su klasės vadovu, jo nuomonė“ (M18) „Mokymosi motyvacijos stoka, laiko stoka, ne visada galima ir spėjama taikyti metodus. Tariausi su spec. pedagoge, logopede“ (M31) „Jų klasėse būna ne vienas ir ne du, todėl labai sunku spėti vienam sukontroliuoti visus vaikus“ (M40) „Pirmiausi labai opi mokinių tarpusavio santykių problema: SP turintys mokiniai užgauliojami ir pan. SP mokiniai dažniausiai neturi mokymosi motyvacijos. Sprendėme kartu su soc. pedagoge, tėvai, mokyklos direktoriumi“ (M101) „Turint klasėje specialiųjų poreikių mokinį, labai daug dėmesio tenka skirti jam, nukenčia vidutiniokai, o ypač gabesnieji mokiniai“ (M102) „ Labai sunku klasėje, kurioje dauguma mokinių mokosi anglų kalbos nuo 2 kl, o keletas tik nuo 4 kl.“</p>
<p>10 kl. Kaip, Jūsų nuomone, būtų galima pagerinti specialiųjų poreikių mokinių integracijos proceso organizavimą?</p>	<p>(M3) „Pirmiausia reikia įtikinti tėvus, kad jų vaikas turi specialiųjų poreikių ir jam reikia mokytojų ir specialistų pagalbos“ (M6) „Aš labiausiai pasigendū tėvų ištraukimo į vaiko ugdymo procesą. Tėvai per mažai dalyvauja vertinant SP, sudarant programas, nesidomi pasiekimais“ (M7) „Didinti specialistų kiekį. Klasėje reikalinga nuolatinė pagalba (spec. pedagogo)“ (M12) „Į pagalbą turėtų ateiti mokytojas pagalbininkas“ (M40) Skatinti mokinių norą mokytis, gerinti mokyklos klimatą (SP mokiniai turi jaustis lygiaverčiais), keisti kai kurių pedagogų požiūrį į integruotai ugdomus vaikus. Labiau akcentuoti mokinių gebėjimus, o ne trūkumus. Skatinti mokytojų bendradarbiavimą, įtraukti tėvus“ (M99) „Tokio mokinio „krepšelyje“ turi būti ir pagalbininkui skirtos lėšos, ne tik logopedo ir spec. pedagogo reta pagalba. Pagalba turi būti pastovi“ (M110) „Mažinti mokinių skaičių klasėse“ (M114) „Arba mažinti mokinių skaičių klasėse, arba skirti mokytojo padėjėjus“ (M126) „Trūksta direktoriaus, pavaduotojų, pedagogų bendradarbiavimo“</p>
<p>11 kl. Kokia pagalba Jums reikalinga? Kodėl?</p>	<p>(M3) „Materialinė. Reikia įvairių ugdymo priemonių, metodinės literatūros“ (M6) „Labai padėtų tėvai, jei skirtų savo vaikams daugiau laiko, padėtų atlikti užduotis ir pan. Manau, kad tokiu atveju būtų pasiekti geresni mokymosi rezultatai“ (M14) „Reikalingos programos, vadovėliai. Padėtų lengviau parengti užduotis, įvertinti gabumus“ (M40) „Man labiausiai stinga tėvų dalyvavimo, nėra ugdymo tęstinumo. Finansinė- išsigyti mokymo priemonėms, metodikoms“ (M110) „Daugiau mokymo priemonių, skirtų mokytojo padėjėjui“</p>

Mokyklos vadovų patiriami sunkumai, jų sprendimo būdai

9 kl. Su kokiais sunkumais susidūrėte organizuodami SP ugdymą savo mokykloje. Kaip sprendėte? Kas padėjo?	<p>(A2) „Lėšų trūkumas įsigyti literatūrai bei spec. įrangai.“</p> <p>(A3) „Mokytojams labai trūksta komandinio darbo įgūdžių, gebėjimo prisitaikyti prie skirtingų skirtingų mokinių gebėjimų ir poreikių. Šias problemas sprendžiame metodinėse grupėse. Padeda lankyti kursai.“</p> <p>(A5) „Individualių programų ruošimas, metodikos neaiškumai, praktinis darbas su spec. poreikių mokiniais, vadovėliai. Sprendžiame įvairiai: patys kuriame individualias programas, vadovėlius perkame, jei yra tokie pat, skolinamės iš specialiosios mokyklos, literatūros skaitymas ta tema ir pan..“</p> <p>(A11) „Padėjo PPT ir švietimo skyriaus specialistai“</p> <p>(A13) „Klasėse, kuriose yra mokinių su spec. poreikiais, dirbantiems mokytojams pritrūksta laiko per pamoką tinkamai dirbti su šiais mokiniais ir klase“</p> <p>(A15) „Kai kurių tėvų nesuvokimas, kodėl jo vaikui reikalinga specialioji pagalba. Kartais nenoras bendradarbiauti. Tačiau po individualių pokalbių nuomonė pasikeičia, tėvai supranta, jog be pagalbos bus sunkiau. Tuomet sutinka, kad mokyklos SUK stebėtų ir vertintų vaiko gebėjimus, o prireikus, kreiptųsi į PPT. Bendradarbiaujama su Kelmės PPT specialistais, kolegomis iš kitų mokyklų“</p> <p>(A16) „Didelių sunkumų neiškyla, nes vis dar randame lėšų išlaikyti 0,5 psichologo, 1 specialiojo pedagogo ir logopedo, 0,75 socialinio pedagogo etatus. Kadangi yra visi specialistai, galime greičiau spęsti išskylančius klausimus. Sunkiausia sekasi bendradarbiauti su kai kuriais specialiuųjų poreikių mokinių tėvais, nes daugelis jų nesirūpina vaikų ugdymu namuose (socialinės rizikos šeimos), viskas paliekama mokyklai- ir socialinių įgūdžių ugdymas, ir mokymas.“</p> <p>(A17) „Ne visada pavyksta rasti bendrą sutarimą su mokinio tėvais, ilgai užtrunka, kol tėvai duoda leidimus, sutikimus ugdyti jų vaiką pagal atitinkamą programą, skirti specialiąją pagalbą. Tėvams yra aiškinama, jie yra konsultuojami, kad specialistai nenori pasipelniti iš jų vaiko, jie turi be galo daug darbo, jų vaikas nėra atpirkimo ožys ir pan.“</p> <p>(A18) „Susidūrėme su kompiuterinės įrangos ir programų stygiumi nevaldančiam rankų mokiniui. Padėjo švietimo skyrius – rado lėšų“</p> <p>(A22) „Mokytojo pagalbinių trūkumas“</p> <p>(A23) „Adaptuojant ir modifikuojant programas“</p> <p>(A24) „Gausiose klasėse dar integruojami keli spec. poreikių mokiniai. Vienam mokytojui per sunku dirbti su klase ir 5-7 skirtingų lygių vaikais.“</p>
10 kl. Kas mokykloje atsakingas už SUP tenkinimo kontrolę?	<p>(A2) „Direktoriaus pavaduotoja“</p> <p>(A3) „Direktoriaus pavaduotojas ugdymui“</p> <p>(A4) „Direktoriaus pavaduotoja“</p> <p>(A5) „Mokyklos SUK ir mokyklos direktorius“</p> <p>(A11) „SUK ir mokyklos direktorius“</p> <p>(A15) „SUK ir pavaduotoja“</p> <p>(A18) „SUK“</p> <p>(A22) „Pavaduotoja ugdymui“</p> <p>(A23) „Spec. Pedagogė“</p>
11 kl. Kaip vertinate pedagogų pasirengimą dirbti su SP mokiniais?	<p>(A2) „Gerai“</p> <p>(A3) „Patenkinamai. Mokytojai, kurie ruošiasi atestacijai, tobulina darbo su spec. poreikių mokiniais įgūdžius. Tačiau mokyklose daug mokytojų, kurie nekelia savo kvalifikacijos“</p> <p>(A5) „Gerai- mokytojai kūrybingi, pritaiko pamoką kiekvienam mokiniui“</p> <p>(A11) „Jauni pedagogai ateina į mokyklas jau turėdami nemažai žinių apie spec. poreikių mokinius ir jų ugdymą“</p> <p>(A13) „Būtų lengviau, jei dirbtų mokytojų padėjėjai“</p> <p>(A22) „Gerai, bei reikėtų daugiau psichologinių žinių, materialinės pagalbos, mokytojo padėjėjo klasėje“</p>
12kl. Kaip, Jūsų nuomone, būtų galima pagerinti SP mokinių integracijos proceso organizavimą?	<p>(A2) „Daugiau laiko skirti integracijos proceso organizavimui“</p> <p>(A3) „Galėtų būti privalomi spec. pedagogikos ir spec. psichologijos kursai. Mokytojas turi gebėti atrinkti geriausius darbo metodus. „</p> <p>(A13) „Reikėtų mokytojo padėjėjo. Mokykloje SP mokiniai įtraukiami į mokyklos veiklas, neformalųjį ugdymą.“</p> <p>(A15) „Mokytojų bendradarbiavimas tarpusavyje bei su tėvais, ieškant būdų, skatinančių mokinių mokymosi motyvaciją“</p> <p>(A16) „Mokykloje būtinas mokytojo padėjėjas. Kiek teko stebėti pamokų, diskutuoti mokyklos SUK, daugelis mokytojų tiesiog ne visada suspėja skirti pakankamai dėmesio spec. poreikių vaikams- ir paaiškinti, ir atskiras užduotis paruošti, ir vis stebėti jų dėmesio sukaupimą.“</p> <p>(A17) „Reikalinga daugiau specialistų įstaigoje: pagalbinių ergoterapeutų, psichologų ir pan. Visi pedagogai turi baigti kursus, susijusius su SUP, nes tie vaikai yra ugdomi pas juos klasėse, jie susiduria su tomis problemomis nuolat (dauguma mokytojų jau išklusė šiuos kursus). Aplinka turi būti pritaikyta SUP mokiniams“</p> <p>(A18) „Sukurti e – erdvę, kur mokytojai dalintųsi savo patirtimi, gautų konsultaciją savo problemom spręsti.“</p> <p>(A24) „Kiekvienam SP mokiniui pamokoje turėtų padėti mokytojo pagalbiniųkas“</p>